

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

KUNGL BIBL.
13 JUL 1962
STATENS

OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1962:19

Justitiedepartementet

Sou
1962:19 F

**UTLANDSSVENSKARS
DELTAGANDE I ALLMÄNNA VAL**

BETÄNKANDE AVGIVET AV
1955 ÅRS VALUTREDNING

Stockholm 1962

STATENS

OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1962

Kronologisk förteckning

1. Skogstillgångarna i Jämtlands län. Idun. 100 s. + 1 utvikskarta. S.
2. Yrkesutbildningen på trädgårdsområdet. Statens Reproduktionsanstalt. 71 s. Jo.
3. Totalförsvarets personalfrågor. Beckman. 305 s. Fö.
4. Arbetsuppgifter och utbildning för viss sjukvårdspersonal. Beckman. 165 s. I.
5. Vidgad vuxenutbildning på gymnasiestadiet. Kihlström. 116 s. E.
6. Statsbidrag till enskild vägghållning, m. m. Idun. 92 s. K.
7. Kommunal beredskap. Idun. 198 s. I.
8. Finansplan för budgetåret 1962/63 samt Preliminär nationalbudget för år 1962. Marcus. XXIII + 61 s. Fi.
9. Städernas särskilda rättigheter och skyldigheter i förhållande till staten. Kihlström. 259 s. Fi.
10. Svensk ekonomi 1960—1965. Idun. 220 s. Fi.
11. Svensk ekonomi 1960—1965. Bilagor 1—5. Idun. 296 s. Fi.
12. Aspekter på utvecklingsbiståndet. Idun. 268 s. U.
13. Skärpta regler för rusdrycksinköp. Idun. 125 s. Fi.
14. Atomansvarighet II. Idun. 205 s. Ju.
15. Den allmänna näringslagstiftningen. Idun. 212 s. H.
16. Korrespondensundervisningen inom skolväsendet. Tryckeribolaget Värmlands Folkblad, Karlstad. 140 s. E.
17. Arbetstidsförkortningens omfattning och utläggning. Idun. 141 s. S.
18. Automatisk databehandling inom folkbokförings- och uppbördsväsendet. Del II. Idun. 87 s. Fi.
19. Utlandssvenskars deltagande i allmänna val. Idun. 50 s. Ju.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1962:19

Justitiedepartementet

UTLANDSSVENSKARS
DELTAGANDE I ALLMÄNNA VAL

BETÄNKANDE AVGIVET AV

1955 ÅRS VALUTREDNING

IDUNS TRYCKERIAKTIEBOLAG ESSELTE AB
STOCKHOLM 1962

Innehåll

Skrivelse till Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Justitiedepartementet . . .	5
Förslag till lag angående ändring i lagen om val till riksdagen	6
Förslag till kungörelse om ändring i kungörelsen den 18 april 1947 om upprättande av röstlängd för val till riksdagens andra kammare samt av kommunal röstlängd	10
Gällande bestämmelser	12
Historik	14
Reformkrav	17
Gällande bestämmelser i vissa främmande länder	21
Valutredningen	25
Mantalsskrivning här i riket, ett villkor för rösträtten	25
Den praktiska betydelsen av mantalsskrivningen som rösträttsvillkor	26
Valutredningens principiella ståndpunkt	28
Den tekniska lösningen av frågan om utlandssvenskarnas rösträtt.	32
Begränsningar i rätten att efter anmälan bli upptagen i röstlängden.	34
Vissa föreskrifter om anmälan innehåll, ingivande och behandling	40
Reservationer	45
Reservation av herrar Braconier och Brolin	45
Reservation av herr Moberg	46
Bilaga. Förteckning över antalet svenska medborgare i utlandet, upprättad av Utlandssvenskarnas förening	48

Till

Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Justitiedepartementet

Sedan 1955 års valutredning fullgjort uppdraget att utreda frågan om utlandssvenskarnas deltagande i allmänna val får utredningen härmed vördsamt överlämna betänkande med förslag i ämnet.

Den 10 januari i år avled hastigt utredningens ordförande, kanslidirektören vid överståthållarämbetet S. J. Waller. Waller efterträddes den 24 samma månad av regeringsrådet B. K. L. Hjern, vilken tidigare såsom expert biträtt utredningen. Förutom Waller och Hjern har i behandlingen av förevarande ämne deltagit utredningens övriga ledamöter, nämligen ledamoten av riksdagens andra kammare, redaktören J. Braconier, organisationschefen C. H. Brolin, ombudsmannen S. H. E. Lundgren och förbundssekreteraren C. E. R. Moberg, samt experten, kammarrättsrådet S. F. von Otter.

Utredningens sekreterare är hovrättsassessorn G. E. Sandell.

Reservationer har avgivits av Braconier och Brolin samt Moberg.
Stockholm den 7 april 1962.

Bengt Hjern

Jean Braconier

Hugo Brolin

Stig Lundgren

Ragnar Moberg

/Gösta Sandell

Förslag till

Lag angående ändring i lagen den 26 november 1920 (nr 796) om val till riksdagen

Härigenom förordnas, att 38, 39 och 42 §§ lagen den 26 november 1920 om val till riksdagen¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Gällande lydelse)

38 §.

Röstlängd upprättas före den 30 juni varje år och skall efter mantalslängden för samma år upptaga alla invånare inom valdistriktet, vilka uppnått eller under kalenderåret uppnå en ålder av tju guett år. Envar sådan person, om vilken upplysning ej vinnes, att han den 10 juni brister i något av vad lag stadgar såsom villkor för rösträtt, antecknas i längden såsom röstberättigad; dock att i fråga om den, som först under kalenderåret uppnått eller uppnår en ålder av tju guett år, anmärkes, att rösträtt ej tillkommer honom förr än efter utgången av löpande kalenderår.

Närmare föreskrifter i avseende å röstlängdens upprättande, så ock om skyldighet för vederbörande myndigheter att lämna erforderliga uppgifter till införande i längden meddelas av Konungen.

(Föreslagen lydelse)

1. Röstlängd upprättas före den 30 juni varje år och skall efter mantalslängden för samma år upptaga alla invånare inom valdistriktet, vilka uppnått eller under kalenderåret uppnå en ålder av tju guett år.

2. I röstlängd skall jämväl, efter därom skriftligen gjord anmälan, upptagas svensk medborgare, vilken på grund av vistelse å utrikes ort icke blivit upptagen i mantalslängden men som varit här i riket mantalskriven för något av de närmast före året för röstlängdens upprättande förflutna fem åren; dock att vad sålunda stadgats må gälla allenast den, som uppnått eller under kalenderåret uppnår tju guett år och som ej tillika är utländsk medborgare och ej heller av svensk eller utländsk myndighet förklarats omyndig eller, då fråga är om underårig, förklarats skola förbliva omyndig jämväl efter uppnådd myndighetsålder. Person, varom här är fråga, skall upptagas i röstlängden för det valdistrikt, inom vilket den fastighet är eller varit be-

¹ Senaste lydelse av 38 §, se SFS 1945:245, av 39 §, se SFS 1946:498, samt av 42 §, se SFS 1946:329.

*(Gällande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

lägen, å vilken han senast varit mantalsskriven.

I anmälan, som avses i första stycket av detta mom., skall den, som önskar bliva upptagen i röstlängden, teckna försäkran på heder och samvete att han är svensk medborgare och ej tillika innehar utländskt medborgarskap samt att han icke av svensk eller utländsk myndighet förklarats omyndig eller, då fråga är om underårig, förklarats skola förbliva omyndig jämväl efter uppnådd myndighetsålder. Vidare skall anmälan innehålla de uppgifter i övrigt, som framgå av formulär, vilket fastställles av Konungen. Anmälan, som icke får vara upprättad före den 1 januari det år röstlängden upprättas, skall vara egenhändigt under-tecknad och vara bevittnad av minst en person. Anmälan skall vara ställd till den lokala skattemyndigheten och ingivas till Konungens befalningshavande senast den 30 april. Den, som vistas utom riket, må dock ingiva anmälan till svensk beskickning eller lönat svenskt konsulat; och åligger det beskickningen eller konsulatet att ofördröjligen översända anmälan till Konungens befalningshavande.

Finner den lokala skattemyndigheten hinder föreligga för att i röstlängden upptaga den, som gjort anmälan, skall under rättelse härom med angivande av hindrets art ofördröjligen tillställas denne enligt formulär, som fastställles av Konungen.

Blanketter till anmälan, varom i detta mom. sägs, skola finnas tillgängliga hos Konungens befalnings-

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

havande samt hos svenska beskickningar och konsulat.

3. Envar i röstlängden upptagen person, om vilken upplysning ej vinnes, att han den 10 juni brister i något av vad lag stadgar såsom villkor för rösträtt, antecknas i längden såsom röstberättigad; dock att i fråga om den, som först under kalenderåret uppnått eller uppnår en ålder av tjuguet år, anmärkes, att rösträtt ej tillkommer honom förr än efter utgången av löpande kalenderår.

4. Närmare föreskrifter i avseende å röstlängdens upprättande, så ock om skyldighet för vederbörande myndigheter att lämna erforderliga uppgifter till införande i längden meddelas av Konungen.

39 §.

Senast den 30 juni skall röstlängd vara avsänd eller avlämnad för landet till ordföranden i valnämnden och i stad till magistraten.

Senast den 30 juni skall röstlängd *ävensom sådan till den lokala skattemyndigheten inkommen anmälan, som avses i 38 § 2 mom.*, vara avsänd eller avlämnad för landet till ordföranden i valnämnden och i stad till magistraten.

Envar, som — — — — — avskrift därav.

42 §.

Vill någon, vilken rösträtt enligt längden ej tillkommer, för sig påstå sådan rätt, eller anser någon, att annan icke må vara däri upptagen såsom röstberättigad, äger han att sina anmärkningar, skriftligen avfattade och åtföljda av de bevis han vill åberopa, ingiva till valnämndens ordförande eller magistraten sist den 18 juli.

Vill någon, vilken rösträtt enligt längden ej tillkommer, för sig påstå sådan rätt, *eller har någon, som ingivit anmälan enligt 38 § 2 mom., ej upptagits i röstlängden*, eller anser någon, att annan icke må vara däri upptagen såsom röstberättigad, äger han att sina anmärkningar, skriftligen avfattade och åtföljda av de bevis han vill åberopa, ingiva till val-

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

nämndens ordförande eller magistra-
ten sist den 18 juli.

Närmare föreskrifter — — — — — av Konungen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1964.

Förslag till

**Kungörelse om ändring i kungörelsen den 18 april 1947 (nr 186)
om upprättande av röstlängd för val till riksdagens andra kammare
samt av kommunal röstlängd**

Härigenom förordnas, *dels* att i kungörelsen den 18 april 1947 om upprättande av röstlängd för val till riksdagens andra kammare samt av kommunal röstlängd skall närmast efter 4 § införas en ny paragraf, betecknad 4 a §, av nedan angiven lydelse, *dels* att 5, 6 och 11 §§ samma kungörelse¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives, *dels* att det vid samma kungörelse fogade formuläret nr 1 skall hava ändrat innehåll på sätt härvid fogade bilaga² utvisar, *dels ock* att till samma kungörelse skola fogas formulären nr 5 och 6 av det innehåll, härvid fogade bilagor³ utvisar.

4 a §.

Anmälan att bliva upptagen i röstlängden jämlikt 38 § 2 mom. lagen om val till riksdagen skall innehålla uppgift i de avseenden som angivas i härvid fogade *formulär nr 5*.

Till länsstyrelse inkommen anmälan som nu sagts skall av länsstyrelsen så snart ske kan avsändas eller avlämnas till den lokala skattemyndigheten. Det åligger den lokala skattemyndigheten att granska anmälan samt att, om hinder häremot ej föreligger, i röstlängden upptaga den som gjort anmälan. Finner myndigheten hinder föreligga för sådant upptagande, skall anmälan förseas med anteckning härom.

Underrättelse enligt 38 § 2 mom. tredje stycket lagen om val till riksdagen skall vara avfattad enligt *formulär nr 6*.

För den, som med stöd av bestämmelserna i 38 § 2 mom. lagen om val till riksdagen upptages i röstlängden, skall antecknas fullständigt namn, födelsetid, födelsenummer, om sådant är känt, civilstånd, yrke eller titel samt postadress ävensom uppgift om den fastighet inom valdistriktet, å vilken den i röstlängden uppförde senast varit mantalsskriven, och uppgift om det kalenderår denna mantalsskrivning avsett.

5 §.

Är den i röstlängden upptagne omyndig eller är han ej svensk undersåte eller är han på grund av sin ålder röstberättigad först under kalenderåret efter det, under vilket röstlängden upprättas, eller saknar han rösträtt å kyrkostämma, vid val av kyrkofullmäktige, vid prästval och vid

¹ Senaste lydelse av 11 §, se SFS 1957:386.

² Ändringen behöver endast avse innehållet i anvisningarna till detta formulär.

³ Det har icke ansetts lämpligt att på utredningsstadiet utarbeta ett mera detaljerat förslag till dessa formulär.

omröstning, som avses i 28 § 1 mom. lagen om tillsättning av prästerliga tjänster, skall anteckning om sådant rösträttshinder göras i röstlängden.

För den, som med stöd av bestämmelserna i 38 § 2 mom. lagen om val till riksdagen upptagits i röstlängden, skall särskilt antecknas att rösträtten avser allenast val till riksdagens andra kammare.

Anteckning, som i första och andra styckena avses, skall, då röstlängd upprättas enligt formulär nr 1, göras i kol. 4.

6 §.

Senast den 30 juni skola röstlängderna vara upprättade och jämte sådana till den lokala skattemyndigheten inkomna anmälningar, som avses i 38 § 2 mom. lagen om val till riksdagen, vara avsända eller avlämnade på landet till valnämndens ordförande och i stad till magistraten eller valnämnden. Vid röstlängderna för varje distrikt vid val till riksdagens andra kammare skola, i den utsträckning det är möjligt, fogas inkomna uppgifter, som avse samma valdistrikt.

Försändelse, som sker med posten, skall vara rekommenderad eller assurerad och försedd med påskrift om innehållet.

11 §.

Blanketter till formulär, som omförmälas i 1 §, 3 §, 4 a § tredje stycket och 7 §, skola efter rekvisition tillhandahållas av länsstyrelsen.

Denna kungörelse träder i kraft den 1 januari 1964.

Gällande bestämmelser

Valrätt vid val till riksdagens andra kammare tillkommer enligt § 16 riksdagsordningen envar svensk undersåte, som senast under nästföregående kalenderår uppnått tjuguettt års ålder, dock att valrätt ej må utövas av dejen som står under förmynderskap. Därjämte stadgas att till efterrättelse vid val skall finnas röstlängd; och skall, på sätt i vallagen finnes närmare bebestämt, valrätten grundas på förhållandena vid tiden för röstlängdens tillikomst, ändå att förändring inträffar före valet. I vallagen föreskrives, att för varje valdistrikt röstlängd skall upprättas av lokal skattemyndighet. Av lagen framgår vidare, att röstlängden, som upprättas före den 30 juni varjre år, skall efter mantalslängden för samma år upptaga alla invånare inom valdistriktet, vilka uppnått eller under kalenderåret uppnår en ålder av tjuguettt år.

Reglerna om mantalsskrivning finns i första hand i folkbokföringsförordningens fjärde kapitel. Enligt dessa skall vid mantalsskrivning i mantalslängder uppföras alla fysiska personer, vilka den 1 november förrätttingsåret skall vara kyrkobokförda i riket. Huvudregeln om kyrkobokföringen, som återfinnes i folkbokföringsförordningens tredje kapitel, innebär att envar skall kyrkobokföras i den församling och å den fastighet, där han är bosatt. Den som icke är bosatt å någon fastighet inom den församling, där han kyrkobokföres, skall enligt vad därom stadgas bokföras under rubrik »å församlingen skrivna». I fråga om den, som är anställd i rikets tjänst å utländsk ort, gäller att han med familj och svensk betjäning kyrkobokföres i Storkyrkoförsamlingen i Stockholm eller, om han utom Stockholm äger eller besitter fast egendom, efter Konungens medgivande i den församling, där den fasta egendomen är belägen. Av huvudregeln rörande mantalsskrivningen följer, att dessa personer blir mantalsskrivna här i riket, även om de är bosatta utomlands. Även besträffande sjömän gäller en särskild regel. De blir kyrkobokförda och följaktligen även mantalsskrivna, så länge de är inskrivna å sjömanshus. Beträffande frågan huruvida den som avflyttat från riket fortfarande skall kyrkobokföras här stadgas som huvudregel, att från församlingsboken skall avföras envar, som enligt inkommet utvandringsbevis lämnat landet eller som enligt skriftlig anmälan eller vid två mantalsskrivningar i följd vunnit säker upplysning är stadigvarande bosatt å utrikes ort. Härifrån göres det undantaget, att å utrikes

ort anställd svensk missionär eller präst samt honom åtföljande hustru och barn under 15 år må, med anteckning om förhållandet, kvarstå i församlingsboken, så länge utvandringscertifikat ej uttagits. Innehörden härav är, att ifrågavarande personer står kvar kyrkobokförda och alltså blir mantalskrivna, till dess de genom att uttaga utvandringscertifikat tillkännager sin vilja att stadigvarande bosätta sig utomlands.

Bestämmelserna om att kyrkobokföringen skall ligga till grund för mantalskrivningen och om att röstlängden skall upprättas efter mantalslängden leder till att andra grupper utomlands bosatta svenska medborgare än de nyss omnämnda — diplomater, sjömän samt missionärer och präster — saknar rösträtt vid andrakammarval.

Rösträtt vid kommunalval tillkommer envar inom kommunen (församlingen) mantalskriven svensk medborgare, som senast under nästföregående kalenderår uppnått tjuguetå års ålder och ej är omyndig (6 § kommunallagen, 6 § kommunallagen för Stockholm, 7 § landstingslagen, 9 och 28 §§ lagen den 6 juni 1930 om församlingsstyrelse, vilka sistnämnda paragrafer numera motsvaras av 9 § i den nya lagen av den 2 juni 1961 om församlingsstyrelse, som även gäller för Stockholm). Vid val av landstingsmän är regeln dock utformad så att rösträtten tillkommer envar, som i kommun inom landstingskommunen är röstberättigad vid val av kommunal- eller stadsfullmäktige. Från rösträtt vid kyrkokommunala val är den utestängd, som ej är medlem av svenska kyrkan. Enligt kommunala vallagen skall för kommunalval och kommunala beslut varje år av lokal skattemyndighet efter mantalslängden upprättas röstlängd. Sådan röstlängd och röstlängd för andrakammarval upprättas som en gemensam handling i två exemplar. Då mantalskrivning i kommun inom riket är ett särskilt rösträttsvillkor vid kommunala val, saknar flertalet utomlands bosatta svenska medborgare rösträtt vid dessa val.

Beträffande själva röstningen gäller att röstberättigad vid vistelse utomlands äger avlämna valsedel å svensk beskickning eller svenskt konsulat, om röstmottagning där anordnats. Denna röstmottagning äger rum från och med trettonde dagen före valdagen till och med valdagen, dock ej längre än till dess avgivna valsedlar skall insändas till överståthållarämbetet. Översändandet skall ske i så god tid, att valkuverten kan beräknas vara överståthållarämbetet tillhanda sist å fjärde dagen efter valdagen. För röstberättigad, som å valdagen kommer att vistas utomlands, står ytterligare den möjligheten till buds att före avresan rösta å postanstalt inom riket. Röstningen får dock tidigast äga rum å trettonde dagen före valdagen. Väljare, som röstar på något av nu angivna sätt, skall inneha röstkort.

Historik

Tidigare var i riksdagsordningen bosättning inom kommunen uttryckligen angiven såsom förutsättning för rösträtt vid val till riksdagens andra kammare. Enligt de äldre bestämmelserna i § 14 skulle nämligen valrätt tillkomma en person »inom den kommun, där han bosatt är», varvid med uttrycket »bosatt» enligt vedertagen tolkning menades mantalsskriven. Detta stadgande kom emellertid att utmönstras ur riksdagsordningens rösträttsbestämmelser i samband med att dessa genom 1909 års rösträttsreform erhöll ändrad lydelse. Rörande tillkomsten av denna grundlagsändring må i korthet anmärkas följande.

I det förslag till rösträttsreform, som i proposition nr 51 förelades 1904 års riksdag och som i väsentliga delar byggde på ett den 27 oktober 1903 avgivet kommittébetänkande, upptogs villkoren för rösträtt vid andrakammarval i § 17 riksdagsordningen. Den föreslagna paragrafen — vilken motsvarade den nuvarande § 16 — innehöll icke något stadgande om bosättning inom kommunen såsom rösträttsvillkor utan upptog såsom allmän regel endast, att valrätt skulle tillkomma en var välfrejdad svensk man från och med kalenderåret näst efter det, varunder han uppnått tjugufem års ålder. Därjämte innehöll den föreslagna § 17 en erinran om att närmare bestämmelser rörande tillämpningen av de föreskrivna rösträttsvillkoren meddelades i vallagen.

Vid sin behandling av propositionen återinförde konstitutionsutskottet (utl. nr 5/1904) i den föreslagna lagtexten orden »inom den kommun, där han bosatt är» under motivering, att utskottet ansett sig böra giva föreskrift därom att den valberättigade måste vara mantalsskriven i den kommun, där han ville utöva rösträtt. Utskottet uttalade även, att det funnit den i samma lagtextförslag intagna hänvisningen till vallagen obehövlig och olämplig, då det enligt utskottet tillhörde riksdagsordningen att fastställa valrättsvillkoren och dessa icke borde kunna modifieras genom föreskrifter i vallagen.

Då kamrarnas beslut i rösträttsfrågan gick i så olika riktningar, att sammanjämkning icke kunde äga rum, föll emellertid frågan vid 1904 års riksdag.

Vid 1905 års riksdag framlade Kungl. Maj:t i proposition nr 26 ånyo förslag om ändrade bestämmelser om val till andra kammaren. Förslaget härutinnan överensstämde i nu berörda delar helt med förslaget i 1904 års proposition. Departementschefen erinrade i 1905 års proposition om konsti-

tutionsutskottets nyssnämnda utlåtande samt anförde bl. a. följande.

Med införandet av orden: »inom den kommun, där han bosatt är», avsåg utskottet att meddela föreskrift därom, att den valberättigade måste vara mantalskriven i den kommun, där han ville utöva rösträtt. Enär den nuvarande grundlagsbestämmelsen, där de nämnda orden återfinnas, oskiljaktigt bundit den politiska rösträtten vid valrätt i kommunala allmänna angelägenheter, har det varit naturligt att där angiva, i vilken kommun den politiska rösträtten må utövas, och det har även varit nödvändigt att så göra, enär eljest skulle kunna inträffa, att en person finge politisk rösträtt i två eller flera kommuner. Annorlunda ställer sig saken, när bestämmelserna rörande den politiska rösträtten komma att stå på egen grund och därjämte är avsett att i en vallag giva tydliga och detaljerade föreskrifter rörande de närmare villkoren för att en person skall bliva i röstlängden upptagen såsom röstberättigad. Det ifrågavarande tillägget, som ju egentligen äger betydelse endast för frågan, var rösträtt må utövas, är då icke längre nödigt, och det synes så mycket mindre böra intagas i en grundlagsbestämmelse, som det lätt kan bliva vilseledande. Enligt den tilltänkta vallagens föreskrifter är nämligen rättigheten för en person att vid en viss tidpunkt utöva rösträtt i en kommun beroende av, huruvida personen varit i denna kommun så tidigt mantalsskriven, att han kunnat upptagas i den för valdistriktet upprättade, vid nämnda tidpunkt gällande röstlängden. Har han senare inflyttat och mantalsskrivits, kan han, enligt förslaget till vallag, ej få åtnjuta valrätt i denna kommun, fastän han otvivelaktigt är där bosatt. Om således grundlagens bud avfattades så, som konstitutionsutskottet föreslagit, skulle det för nu angivna fall bliva alltför vidsträckt; men det skulle ock, såvitt angår rösträttens utövning i den kommun, från vilken inflyttningen skett, bliva i motsvarande grad alltför inskränkt. Ty i denna senare kommun skall den avflyttade personen, om han där blivit i röstlängden upptagen såsom röstberättigad, enligt vallagens mening äga att, så länge denna röstlängd är gällande, få utöva sin politiska rösträtt.

I fortsättningen anförde departementschefen:

Ehuru slutligen i fråga om § 17 riksdagsordningen icke någondera kammaren godkänt konstitutionsutskottets uppfattning, att den i slutet av samma paragraf intagna hänvisning till vallagen skulle vara obehövlig och olämplig, tillåter jag mig ändock här anmärka, att hänvisningen är så mycket nödvändigare, som vallagens föreskrifter om röstlängd medföra att en person, oaktat han å valdagen uppfyller samtliga de i grundlagen för rösträtt stadgade villkor, ändock icke kommer i utövning av denna rätt, nämligen om han ej uppfyllt dessa villkor å sådan tid, att han kunnat bliva i längden upptagen såsom röstberättigad.

Departementschefens här ovan återgivna uttalanden föranledde icke några erinringar från konstitutionsutskottets sida (utl. nr 6/1905). Då kamrarna emellertid stannade vid olika beslut i rösträttsfrågan, föll jämväl vid 1905 års riksdag denna fråga.

I proposition nr 55 till 1906 års riksdag framlades ånyo förslag till en rösträttsreform. Valrättsvillkoren var i detta förslag angivna på samma sätt som i de båda nästföregående årens propositioner, dock med den skillnaden att valrättsåldern satts till 24 år i stället för 25 år. Den hänvisning till vallagens bestämmelser, som tidigare propositionsförslag till ändrad lydelse av riksdagsordningen innehållit rörande tillämpningen av rösträttsvillkoren,

hade i 1906 års proposition utbytt mot det nu gällande stadgandet av följande lydelse: »Till efterrättelse vid val skall finnas röstlängd; och skall, på sätt i vallagen finnes närmare bestämt, valrätten grundas på förhållandena vid tiden för röstlängdens tillkomst, ändå att förändring före valet inträffar.»

I sitt utlåtande över propositionen (utl. nr 7/1906) framhöll konstitutionsutskottet, att, därest uti grundlagen fastslogs, att valrätten skulle grundas på förhållanden vid tiden för röstlängdens tillkomst, ändå att förändring före valet inträffade, detta skulle leda till sådana betänkliga konsekvenser, som att en uti den justerade röstlängden upptagen valman, vilken före valets för rättande brast i sådana valrättsvillkor som frejd, nationalitet och rätten att råda över sig och sin egendom, detta oaktat skulle vara berättigad att utöva rösträtt. Ej heller vid 1906 års riksdag kunde dock något beslut i rösträttsfrågan erhållas.

Den proposition (nr 28) med förslag till en rösträttsreform, som förelades 1907 års riksdag, överensstämde i här berörda delar helt med den till föregående års riksdag avgivna propositionen. I 1907 års proposition erinrade departementschefen om konstitutionsutskottets ovan återgivna vid 1906 års riksdag gjorda uttalanden rörande stadgandet, att valrätten skulle grundas på förhållandena vid tiden för röstlängdens tillkomst, ändå att förändring inträffade före valet. Departementschefen anförde i fortsättningen:

Häremot tillåter jag mig erinra, att stadgandet icke innehåller annat än som enligt motsvarande bestämmelse i 1904 och 1905 års propositioner var avsett att gälla. Vida bättre än den äldre bestämmelsen uttrycker dock det nyare stadgandet de modifikationer i och avvikelser från de uppställda valrättsvillkoren, som i tillämpningen uppkomma därav, att man ansett sig böra av praktiska skäl göra rätten för den enskilde att avgiva sin röst beroende av, huruvida han blivit i röstlängden upptagen såsom röstberättigad. Till följd härav är det möjligt, icke blott att sådana oegentligheter inträffa, som de vilka utskottet påvisat, utan även, vad onekligen har större betydelse, att en person kan, oaktat han vid valtillfället äger de kvalifikationer, grundlagen uppställt såsom villkor för utövandet av politisk rösträtt, avvisas såsom icke kvalificerad. Båda dessa slag av ofullkomligheter hava sin förklaring i den strävan, som helt naturligt gjort sig gällande, att få tillämpningen av valrättsbestämmelserna så enkel och klar som möjligt och därigenom undanröja anledningar till missförstånd och s. k. valprocesser. Att i de av utskottet uppräknade exempel rösträtt verkligen kommer att utövas torde, åtminstone såvitt angår bristande frejd och förändrad nationalitet, så sällan inträffa, att erinringen därom i stort sett knappast äger mer än teoretisk betydelse. På grund härav och då lagbudets mening bör ligga öppen och klar, kan jag ej annat än tillstyrka, att den i 1906 års proposition föreslagna avfattningen bibehålles.

Departementschefens uttalande föranledde icke några erinringar från det särskilda utskott (utl. nr 1/1907), som behandlade propositionen. Riksdagen antog även förslaget såsom vilande till vidare grundlagsenlig behandling.

Sedan förslaget slutgiltigt antagits av 1909 års riksdag genomfördes de berörda ändringarna i riksdagsordningen. Valrättsbestämmelserna kom därvid att upptagas i § 16.

Reformkrav

Frågan om utomlands bosatta svenska medborgares ställning med avseende å rösträtten har tidigare vid flera tillfällen varit föremål för uppmärksamhet.

I en motion vid 1929 års riksdag (II: 103) anhölls sålunda om utredning angående möjligheterna för utomlands bosatta svenska medborgare att delta i val. Motionen avsågs av riksdagen på hemställan av konstitutionsutskottet, som i sitt utlåtande (nr 4) uttalade, att utskottet icke kunde finna, att från Sverige emigrerade personer, även om de bevarade svensk medborgarrätt, borde äga rösträtt här i landet.

Vidare föreslogs i en vid 1938 års riksdag väckt motion (II: 1) bl. a. att ett slags mantalsskrivning skulle förekomma även för svenska medborgare utomlands. Genom ett särskilt registreringsförfarande, anknutet till svenska legationer och konsulat i utlandet, skulle uppgifter erhållas för bokföring av utomlands bosatta svenska medborgare i deras avflyttningskommuner i Sverige. De erhållna uppgifterna skulle genom utlandsrepresentationernas försorg via ett centralt organ i Sverige tillställas avflyttningskommunerna. Vederbörande utlandssvensk skulle efter bokföringen mot viss avgift erhålla ett certifikat, som gäve honom en särskild rättsställning som utlandssvensk. Han skulle, så länge han begärt och utlöst dylikt certifikat, kvarstå på särskilt sätt bokförd i avflyttningskommunens församlingsbok. Så långt sig göra lät borde de registrerade utlandssvenskarna äga rätt delta i andrakammarval. Rösträtten skulle i anslutning till sedan 1921 prövade former utövas genom valsedelaförsändelse. Valsedel skulle avlämnas till legation eller konsulat och före valdagen vara hemsänd till centralorganet samt genom dettas försorg tillställd länsstyrelsen i det län, där väljaren senast varit mantalsskriven i hemlandet.

Med anledning av sistnämnda motion verkställdes av socialstyrelsen en utredning om utlandssvenskarna (SOU 1941: 36). I betänkandet anförde socialstyrelsen, sedan till styrelsen från skilda håll inkommit yttranden beträffande frågan om rösträtt åt utlandssvenskar, bl. a. följande:

Styrkan av de skäl, som ha åberopats till förmån för rösträtt åt utlandssvenskarna, bör förvisso icke underskattas. — — — Medgivandet av rösträtt åt utlandssvenskar kunde utan tvivel vara ägnat att befrämja riksdagsmotionärens syfte att stärka sambandet mellan dem och hemlandet. Å andra sidan tala likväl efter styrelsens mening mycket bärkraftiga skäl för ett avstyrkande av förslaget om rösträtt. Särdeles befogad förefaller till en början den i flera inkomna yttranden gjor-

da hänvisningen till det ogynnsamma intryck, som något slag av politisk propaganda i samband med svenska val måste komma att göra hos allmänheten och myndigheterna i vistelseländerna. De betänkligheter, som från denna synpunkt sett resa sig mot kravet på rösträtt åt utlandssvenskarna, måste efter styrelsens uppfattning i och för sig tillerkännas en avsevärd vikt och betydelse. Därjämte kommer emellertid i synnerhet den omständigheten i betraktande, att utlandssvenskarna i många fall genom lång frånvaro måste ha blivit mer eller mindre främmande för förhållandena i hemlandet. I speciell grad gäller givetvis detta beträffande dem, som också äro födda i utlandet och som kanske aldrig någonsin varit i Sverige. Oftast känna dessa väl icke ens till namnet de föreslagna valkandidaterna. Det bör vidare beaktas, att uppförandet på röstlängd av ett mycket avsevärt antal utom Sverige bosatta svenska medborgare måste komma att påverka fördelningen av mandat på de olika valkretsarna. Och i all synnerhet skulle ju så bliva fallet, om utlandssvenskarna hänfördes till en och samma valkrets. Det finns å andra sidan också goda skäl att antaga, att utlandssvenskarnas valdeltagande skulle komma att bli relativt obetydligt. Sålunda skulle det oegentliga förhållandet uppkomma, att ett relativt ringa antal personer komme att inverka på fördelningen av åtskilliga mandat. Riskerna för valsäkerheten vid en sådan väsentlig utvidgning av utlandssvenskars möjligheter att delta i politiska val böra icke heller förbises. — — — De övriga olägenheter av praktisk och teknisk art, som utan tvivel bleve förenade med utlandssvenskars rösträttsutövning i vidgad omfattning, synas också kunna bliva av en avsevärd betydelse. Det skulle säkerligen på många håll bli mycket svårt att erhålla garantier för att icke sådana personer tillåtes rösta, som egentligen skulle vara diskvalificerade på grund av föreskrifter i gällande svensk lag. Anordnandet av en sådan obligatorisk mantalsskrivning av utlandssvenskarna, som skulle bliva en förutsättning för deras rösträttsutövning, skulle även i och för sig kunna erbjuda svårigheter. — — — Redogörelsen för inkomna yttranden i ämnet ger i övrigt vid handen, att utlandssvenskarna själva på det hela taget endast i relativt ringa utsträckning ha visat intresse för en lösning i positiv riktning av frågan om deras rösträtt i Sverige. Detta förhållande förtjänar att ävenledes uppmärksammas jämte övriga åberopade omständigheter, som äro ägnade att ingiva vägande betänkligheter mot det framställda förslaget. — — — Styrelsen har — — — icke kunnat förorda en mantalsskrivning av utlandssvenskar och anser i överensstämmelse därmed tillika, att övervägande skäl tala för ett avstyrkande av förslaget om rösträtt åt utomlands bosatta svenska medborgare.

Vid 1949 års riksdag framställdes i en motion (II: 161) önskemål om ökning av det antal ställen utomlands, där röstavgivning kunde äga rum samt hemställdes om undersökning, huruvida icke någon myndighet, t. ex. länsstyrelserna, kunde få rätt att — åtminstone fram till juni månad under valår — i röstlängden införa från utlandet återvändande, icke mantalsskrivna svenskar. Konstitutionsutskottet, som avstyrkte motionen, erinrade i sitt utlåtande (nr 22) om att vid 1948 års andrakammarval röstmottagning anordnats vid alla beskickningar och lönade konsulat och härutöver vid vissa andra konsulat samt uttalade bl. a. att, i den mån behov av ytterligare röstavlämningsställen förefunnes, det torde kunna förväntas att Kungl. Maj:t komme att tillgodose dessa, när så funnes möjligt. I fråga om hemvändande emigranternas rösträtt anförde utskottet, att det anslöte sig till vad tidigare

yttrats i frågan av bl. a. socialstyrelsen i ovan berörda utredning, och att det icke kunde finna det vara något samhällsintresse att bereda hemvändande emigranter rösträtt tidigare än vad som följde av gällande regler på området.

I två likalydande motioner vid 1953 års riksdag (I: 25 och II: 47) hemställdes ånyo om utredning av möjligheterna att vidga rätten för utlandssvenskar att deltaga i val. Motionerna, som i första hand avsåg val till riksdagens andra kammare, avslogs av riksdagen på hemställan av konstitutionsutskottet. I sitt utlåtande (nr 5) anförde utskottet, att det enligt utskottets mening i motionerna ej framlagts några skäl av beskaffenhet att böra föranleda utskottet att i frågan frångå den uppfattning, vartill riksdagen vid tidigare tillfällen anslutit sig.

Vid det nordiska justitieministermöte, som avhölls i december 1953, diskuterades möjligheterna att medgiva rätt för i annat nordiskt land än hemlandet bosatt person att rösta vid politiska val i hemlandet. Påföljande år blev frågan föremål för en preciserad rekommendation av Nordiska rådet. I rekommendationen anbefalldes regeringarna i de nordiska länderna att överväga sådana åtgärder, att en medborgare i ett nordiskt land, vilken vore bosatt i ett annat sådant land, kunde bibehålla sin rösträtt i hemlandet. Sedan regeringarna i de berörda länderna underrättat rådet om att några åtgärder icke komme att vidtagas i anledning av rekommendationen, slutbehandlades denna av rådet vid dess session år 1955.

Vid 1954 års riksdag yrkades i två likalydande motioner (I: 10 och II: 11) att vid den pågående utredningen av vissa frågor rörande folkbokföringsväsendet jämväl frågan om utlandssvenskarnas folkbokföring skulle upptagas till prövning. Den omnämnda utredningen omhänderhas av särskild utredningsman, vilken år 1951 av Kungl. Maj:t erhållit uppdrag att inom finansdepartementet slutföra i vissa delar det utredningsarbete, som omhänderhafts av 1949 års folkbokföringssakkunniga.¹ Tredje lagutskottet, som avstyrkte motionerna, anförde i sitt utlåtande (nr 7) bl. a.:

Det huvudsakliga syftet med motionerna synes vara att genom ändring av folkbokföringsförordningen i ökad omfattning bereda i utlandet bosatta svenska medborgare rösträtt vid svenska val. Utlandssvenskarna visar i stor utsträckning ett glädjande intresse för och samhörighet med Sverige, och deras verksamhet i främmande länder är ofta till stort gagn för vårt land. Den som är bosatt i utlandet förlorar emellertid lätt, åtminstone vid längre utlandsvistelse, den nära kontakt med svensk samhällsutveckling, som bör vara en förutsättning för rösträtt vid svenska val. Härtill kommer de rent praktiska svårigheterna dels att er hålla fullt säkra uppgifter som grundval för kyrkobokföring, mantalsskrivning och röstlängder beträffande utlandssvenskarna, dels att för dessa ordna ett mera om-

¹ Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 30 oktober 1958 har en särskild utredning (uppbördsorganisationskommittén) tillkallats med uppdrag att utreda och framlägga förslag rörande eventuell omorganisation inom folkbokförings- och uppbördsväsendet. I direktiven för utredningen uttalas bl. a. att den, med hänsyn till att den kommer att beröra för folkbokföringen centrala problem, torde böra omfatta även det utredningsuppdrag på området, som nu omhänderhaves av en särskild sakkunnig inom finansdepartementet.

fattande röstningsförfarande. Det sistnämnda gäller i särskilt hög grad, därest rösträtt ifrågasättes även vid kommunala val. Utskottet anser därför ej skal föreligga för den av motionärerna antydda utvidgningen av de röstberättigades krets.

Båda kamrarna beslöt att motionerna icke skulle föranleda någon riksdagens åtgärd.

I två likalydande motioner (I: B 99 och II: B 132) vid B-riksdagen 1958 hemställdes att i 38 § vallagen måtte tilläggas ett stycke av följande lydelse:

I röstlängden skall jämväl upptagas varje röstberättigad, som från valdistriktet avflyttat till utrikes ort utan att före senaste mantalsskrivningstillfälle återinflytta till riket, men som det år, då röstlängden upprättas, före den 10 juni hos den lokala skattemyndigheten anmält sin önskan att kvarstå i röstlängden. Vid sådan anmälan, vilken skall vara egenhändigt undertecknad och bevitnad av minst en person, skall fogas uppgift om nuvarande vistelseort samt bevis att sökanden är svensk medborgare. Så snart röstlängden blivit, på sätt i 45 § sägs, rättad och underskriven, åligger det valnämndens ordförande eller magistraten att utan förnyad ansökan tillställa sökanden sådant röstlängdsutdrag, som avses i 71 §.

Konstitutionsutskottet erinrade i sitt utlåtande (nr B 4) om att valutredningen komme att till behandling upptaga frågan om utlandssvenskarnas rösträtt och om att 1954 års författningsutrednings nuvarande arbete bl. a. åsyftade uteslutning ur grundlag av bestämmelser, som förutsattes överförda till vallag, samt hemställde, med hänsyn till sålunda pågående utredningar och med erkännande av det föreliggande spörsmålets betydelse, att motionerna ej skulle föranleda någon riksdagens åtgärd. Utskottets hemställan bifölls av riksdagen.

Vid 1960 års riksdag väcktes i en motion (II: 178) ånyo frågan om utlandssvenskarnas rösträtt. Motionen upptog samma yrkande som de likalydande vid 1958 års B-riksdag väckta motionerna och överensstämde beträffande motiveringen helt med dessa. I sitt utlåtande (nr 17) över motionen erinrade konstitutionsutskottet om det av valutredningen bedrivna arbetet i ämnet. Innan utredningen slutfört detta arbete ansåg sig utskottet icke böra tillstyrka en lagstiftning avseende utlandssvenskarnas rösträtt. I enlighet med utskottets hemställan avlogs motionen av riksdagen.

Gällande bestämmelser i vissa främmande länder

I det följande skall en kortfattad redogörelse lämnas för vad som gäller i våra nordiska grannländer samt i Västtyskland och Frankrike med avseende å möjligheterna för medborgare i dessa länder att vid fall av bosättning eller vistelse i annat land deltaga i hemlandets val.

Den *danska* lagen om val till folketinget uppställer såsom allmänna förutsättningar för innehav av rösträtt att vederbörande är dansk medborgare, har uppnått en ålder av 21 år och är fast bosatt inom riket. Enligt samma lag kan dock ingen utöva rösträtt utan att vara upptagen på vallista. Sådana listor föres kommunvis och upptager de röstberättigade, som är fast bosatta inom kommunen. Vallistorna upprättas på grundval av kommunens folkregister en gång varje år — i januari månad — och gäller från den 1 mars till den sista dagen i februari månad nästföljande år. Med hänsyn till det uppställda kravet på fast bosättning i Danmark, vilket krav tydligtvis måste vara uppfyllt då vallistorna upprättas, saknar de danska medborgare, vilka är bosatta utanför Danmark — således även danska konsulttjänstemän — och vilka icke återflyttat till Danmark före tidpunkten för vallistornas upprättande, rösträtt vid val till folketinget.¹ Med avseende å de röstberättigade, som tillfälligtvis vistas utomlands vid tiden för ett val, innehåller den danska vallagen vissa bestämmelser, som gör det möjligt för dessa röstberättigade att rösta genom att insända röstsedel före valet. Röstförsändelse kan därvid anordnas på dansk beskickning eller danskt konsulat.

I den *norska* grundlagen (§ 50) är stadgat att rösträtt endast tillkommer de norska medborgare, som fyllt 21 år, varit bosatta i Norge i fem år och uppehåller sig där. När det gäller kravet på bosättning i Norge under fem år, behöver dessa år icke nödvändigtvis vara de sist förflutna åren före valet men det måste dock vara fråga om fem sammanhängande år.² Norska tjänstemän, som är anställda vid utrikesförvaltningen, ävensom deras husfolk är enligt särskilt stadgande i grundlagen, när de i övrigt uppfyller de angivna kraven, röstberättigade i det valdistrikt i Norge, där de sist varit bosatta. Enligt särskilda bestämmelser i grundlagen (§ 53) förloras rösträtten bl. a. vid förvärv av utländskt medborgarskap. För kvinnor, som är bosatta i Norge och som förvärvar sådant medborgarskap genom giftermål med ut-

¹ Enligt ett i oktober 1961 framlagt lagförslag skall emellertid danska medborgare, som på grund av vistelse i utlandet icke blivit uppförda på vallista men som efter dess upprättande återvänt till Danmark, upptagas på s. k. tillflyttningslista i den kommun, där de bosatt sig efter ankomsten till riket, och på så sätt beredas tillfälle till valdeltagande. Uppförandet på tillflyttningslista får dock som regel icke ske under tiden mellan kungörandet av ett val och valets förrättande.

² Se Frede Castberg: Norges Statsforfatning, del I (1947) sid. 364.

länning, inträder dock förlusten av rösträtt först när de utflyttar från riket. I lagen om stortingsval föreskrives att det år, som stortingsval hålles, skall i varje valdistrikt upprättas en röstlängd (manttall). I denna längd införes alla, som den 1 juli är bosatta i valdistriktet och som har rösträtt enligt grundlagens bestämmelser. De i utrikesförvaltningen anställda norska tjänstemännen och deras husfolk uppföres dock i röstlängden för det valdistrikt, där de senast varit bosatta. Röstberättigade, som beräknas befinna sig utanför norska rikets gränser å valdagen, har enligt den norska vallagen möjlighet att rösta i förväg inför särskilda röstmottagare antingen före avresan från Norge eller från plats utanför rikets gränser. I sistnämnda fall får den röstberättigade å valdagen ej ha varit borta från riket mer än 48 månader. Denna tidsbegränsning gäller dock icke de i utrikesförvaltningen anställda tjänstemännen eller deras husfolk eller dem, som tillhör besättningen å norskt fartyg. När det är fråga om förhandsröstning utanför Norge är — förutom befälhavare eller styrman å norskt fartyg — norska beskicknings- och konsulattjänstemän röstmottagare.

Enligt *Islands* grundlag (33 §) fordras för att få delta i val till Altinget bl. a. att vara isländsk medborgare och att ha fyllt 21 år och varit bosatt i Island sedan fem år. Isländska medborgare, som stadigvarande bosatt sig utomlands, är således betagna rätten till valdeltagande, dock icke anställda inom utrikesförvaltningen, vilka vid tjänstgöring utomlands blir kvarskrivna i hemlandet. Den isländska vallagen uppger bestämmelser, som gör det möjligt för utomlands vistande röstberättigade att avlämna sina röster å isländsk ambassad eller isländskt generalkonsulat.

Röstberättigad vid val till den *finska* riksdagen är enligt den finska riksdagsordningen (6 §) envar finsk medborgare, som före valåret fyllt 21 år. Utesluten från rösträtt är dock bl. a. den, som icke under de tre sistförflutna åren varit i landet såsom finsk medborgare mantalsskriven. Därav följer att finska medborgare, som stadigvarande bosatt sig i annat land, saknar rätt att delta i finska val. Enligt den finska lagen om mantalsskrivning (4 §) skall nämligen sådana personer icke mantalsskrivas i Finland. Andra finska medborgare, som tillfälligtvis vistas å utländsk ort — till denna kategori brukar hänföras de finska tjänstemän, som är anställda i utrikesförvaltningen och tjänstgör utomlands — blir däremot fortfarande mantalsskrivna i den kommun, i vilken de var eller bort ha varit mantalsskrivna vid utflyttningen ur landet. Samma regel gäller även för befäl och manskap å fartyg. I lagen om riksdagsmannaval är föreskrivet, att det år val förrättas skall för varje röstningsområde uppgöras en vallängd. I denna införes envar, som före ingången av valåret fyllt 21 år och som för det år, på vars mantalsskrivning vallängden grundar sig, mantalsskrivits eller bort mantalsskrivas i kommunen i enlighet med gällande stadganden om mantalsskrivning. För den som icke uppfyller rösträttsvillkoren göres anteckning härom i vallängden. Enligt den finska vallagen kan röstberätti-

gade, som vistas i utlandet, avlämna sina röster å finsk ambassad eller legation eller, då det gäller ombordanställda och passagerare å finskt fartyg, å fartyget. För röstning utomlands krävs dock att den röstberättigade, anskaffat särskilt vallängdsutdrag, utfärdat av valnämnden i hemlandet.

I *Västtyskland* gäller att de västtyska medborgare, som är bosatta utomlands, i princip icke är röstberättigade vid val till den folkvalda kammaren (förbundsdagen). Den västtyska vallagen (Bundeswahlgesetz) av den 7 maj 1956 föreskriver nämligen såsom villkor för rösträtt att vederbörande skall å valdagen ha — förutom uppnått en ålder av 21 år — sedan minst tre månader varit bosatt eller varaktigt uppehållit sig inom valområdet. Vissa personalkategorier har dock rösträtt trots varaktig vistelse utomlands, nämligen ämbetsmän, militärpersonal, tjänstemän och arbetare i offentlig tjänst, därest utomlandsvistelsen beordrats av deras tjänstechef, samt de som tillhör nämnda personers hushåll. De, som hänföres till dessa personalkategorier och som bor eller varaktigt uppehåller sig i omedelbar närhet av den västtyska gränsen, skall på begäran upptagas i röstlängden för en närbelägen västtysk kommun och blir på så sätt röstberättigade där. Övriga, tillhörande nyssnämnda personalkategorier, skall på därom gjord framställning upptagas i en särskild röstlängd för den västtyska kommun, där vederbörandes chefsmyndighet har sitt säte. Enligt särskilt stadgande gäller det sist sagda alltid för tjänstemän, som tjänstgör vid förbundsrepublikens diplomatiska och konsulära representationer i utlandet. Därest en röstberättigad person vid tidpunkten för ett val är förhindrad att rösta inom det valdistrikt, där han är upptagen i röstlängden, kan han på begäran erhålla en s. k. Wahlschein (motsvarar närmast ett röstlängdsutdrag) och rösta antingen vid valförrättningen i vilket valdistrikt som helst av den valkrets, för vilken hans Wahlschein gäller, eller genom ett s. k. Briefwahl. Det sistnämnda röstningssättet, som kan användas vare sig väljaren befinner sig inom förbundsrepublikens område eller i utlandet, tillgår så att väljaren anordnar en valsedelsförsändelse och översänder denna med post till behörig röstmottagare i det egna valdistriktet.

Enligt den gällande valordningen i *Frankrike* har franska medborgare, som äger fast hemvist utomlands men som fortfarande är införda i fransk röstlängd, rätt att delta i såväl parlamentsval som kommunala val. I den franska vallagen (code électoral) stadgas, att utomlands bosatta franska medborgare på begäran må upptagas i röstlängden i den kommun, där de hör hemma i frågor som gäller deras militärtjänst; utomlands bosatta kvinnor, som är franska medborgare, må på begäran upptagas antingen i röstlängden i den franska kommun, där de senast haft sitt hemvist eller vistats i minst 6 månader, eller i röstlängden i sin födelsekommun. Detta gäller dock endast under förutsättning, att dessa medborgare i förväg låtit införa sig i vederbörande franska konsulats nationalitetsmatrikel. Nu angivna röstberättigade personer kan — efter en i oktober 1958 företagen lagändring —

rösta genom befullmäktigat ombud (vote par procuration). Sådan röstning tillgår i huvudsak på följande sätt. Inför den konsulära myndigheten och i närvaro av två vittnen upprättar väljaren — sedan han styrkt sin identitet genom föreskriven legitimationshandling — en röstningsfullmakt. Det av väljaren därvid utsedda ombudet behöver icke vara närvarande vid fullmaktens upprättande men måste själv vara röstberättigad och inskriven i samma kommun som väljaren. Fullmakten tecknas på en särskild blankett, som består av tre olika delar — två tryckta blad och en talong. Samtliga dessa delar förses med konsulatets stämpel varjämte en anteckning om fullmaktens upprättande göres på den av väljaren föredragna legitimationshandlingen. Talongen överlämnas till väljaren medan de två övriga bladen av konsulatet översändes till den valförrättande myndigheten i den kommun, i vars röstlängd väljaren är införd. Denna myndighet översänder i sin tur det ena bladet — fullmakten — till det utsedda ombudet. Vid valförrättningen inställer sig sedan ombudet och företer sin fullmakt samt ombesörjer röstningen åt väljaren. Möjlighet finns för väljaren att återkalla given röstningsfullmakt men denna åtgärd måste i så fall ske inför den konsulära myndighet, som medverkat vid fullmaktens upprättande. Har röstningsfullmakt återkallats äger väljaren upprätta ny sådan. — Den franska vallagen innehåller även vissa bestämmelser om röstning per brev (vote par correspondance), men denna röstningsform är endast förbehållen röstberättigade, som tillhör vissa i lagen särskilt angivna väljarkategorier och som rekvirerat röstkort och därvid styrkt sitt behov av att få rösta på detta sätt.

Sammanfattningsvis ger den ovan lämnade redogörelsen vid handen, att medborgare i *Danmark, Norge, Island, Finland* och *Västtyskland* i princip saknar möjlighet att vid fast bosättning i annan stat delta i hemlandets val; dock att i Norge och Island och i realiteten även i Finland anställda inom utrikesförvaltningen samt i Västtyskland även andra personer i offentlig tjänst erhållit sådan möjlighet. Vid en jämförelse med de i Sverige gällande rösträttsbestämmelserna för deltagande i politiska val framstår särskilt motsvarande bestämmelser i Norge, Island och Finland såsom betydligt strängare, eftersom man för rätt till valdeltagande där uppställt krav på flera års vistelse i hemlandet, i Norge och Island fem års bosättning samt i Finland tre års mantalsskrivning, vilken dessutom måste avse de sistförflutna åren. Vistas en person utomlands under sådana omständigheter, att han kan bli upptagen i röstlängden, gäller dessutom i Norge som regel att han icke har rätt att utnyttja möjligheten att rösta utomlands, om han varit borta från riket mer än 48 månader. Som framgår av den tidigare lämnade redogörelsen finns dock från denna regel betydelsefulla undantag. I *Frankrike* gäller däremot att envar fransk medborgare även vid varaktig bosättning utomlands har möjlighet att — om han i övrigt uppfyller rösträttsvillkoren — bli upptagen i fransk röstlängd och delta i hemlandets val.

Valutredningen

Mantalskrivning här i riket ett villkor för rösträtten

Såsom framhållits i det föregående var i riksdagsordningen bosättning i svensk kommun tidigare uttryckligen angiven såsom förutsättning för deltagande i *andrakammarval*. Då de i riksdagsordningen intagna rösträttsbestämmelserna i samband med 1909 års rösträttsreform erhöll ändrad lydelse, kom emellertid den berörda förutsättningen att ej längre vara uttryckt i grundlagen. Med ändringen avsågs tydligtvis icke att bereda utomlands bosatta svenska medborgare rätt att deltaga i andrakammarval. Någon sådan utvidgning av rösträtten synes över huvud taget icke ha övervägts vid detta tillfälle. De rösträttshinder, som enligt § 16 riksdagsordningen kvarstod efter 1909 års reform, var åtminstone delvis av sådan natur, att de för sin tillämpning förutsatte bosättning här i riket, och dessutom fanns vid denna tid icke några som helst möjligheter att under vistelse utomlands deltaga i ett andrakammarval. Den ifrågavarande ändringen i riksdagsordningen synes — enligt vad förarbetena giver vid handen — endast ha haft till syfte att samordna rösträttsbestämmelserna i riksdagsordningen med den samtidigt antagna lagen om val till riksdagen och de i denna lag intagna stadgandena om röstlängd. Till riksdagsordningens rösträttsbestämmelser fogades i samband med den företagna ändringen även ett stadgande därom att till efterrättelse vid andrakammarval skulle finnas röstlängd.

Även om riksdagsordningen — som enligt gällande lydelse tillförsäkrar varje svensk medborgare, vilken senast under nästföregående kalenderår uppnått 21 år och ej är omyndigförklarad, rösträtt vid andrakammarval — numera från valrätt endast utesluter den, som står under förmynderskap, har vallagens bestämmelse därom, att röstlängden skall efter mantalslängden upptaga alla invånare i valdistriktet, vilka uppnått lagstadgad ålder, som följd att mantalskrivning och därmed bosättning i kommun inom riket alltså utgör ett faktiskt rösträttsvillkor vid andrakammarval vid sidan av medborgarskapet. Detta villkor kan vanligen ej uppfyllas av den som vid mantalskrivningstillfället uppehåller sig utomlands, och sålunda utestänges utomlands bosatta svenskar med undantag av vissa grupper, för vilka särbestämmelser beträffande folkbokföringen finnes, från rätt att deltaga i dylika val. Detta gäller såväl den vilken fortlöpande vistas utomlands som den vilken efter en längre tids vistelse utomlands återvänder till Sverige

i god tid före ett val men efter det mantalsskrivningen för valåret ägt rum. Sålunda blir t. ex. en emigrant, som återkommer till Sverige i december månad ett visst år, ej berättigad deltaga i ett andrakammarval, som äger rum i september månad påföljande år. Enligt gällande bestämmelser blir han upptagen först i den röstlängd, som justeras i juli månad andra året efter det, då han återkommit till hemlandet. Han kommer således att sakna rösträtt även en tid efter det han åter blivit mantalsskriven här, vilket kan ha praktisk betydelse, exempelvis vid ett nyval efter andra kammarens upplösning. Den omständigheten att röstlängden icke på samma sätt som mantalslängden gäller för kalenderår kommer å andra sidan också att medföra, att en person, som utflyttat från riket, kvarstår som röstberättigad en kortare tid utan att vara här mantalsskriven.

Om således för andrakammarvalens del mantalsskrivning här i riket icke är direkt uppställt som ett rösträttsvillkor, utan kravet därpå närmast framstår som en följd av de regler som gäller för röstlängdens upprättande, är förhållandet ett annat för *kommunalvalens* vidkommande; där är mantalsskrivning i kommunen (församlingen) uttryckligen uppställd som rösträttsvillkor i de olika lagar som reglerar den kommunala självstyrelsen.

Den praktiska betydelsen av mantalsskrivningen som rösträttsvillkor

Vissa försök att uppskatta de utomlands vistande svenskarnas antal gjordes i samband med den tidigare omförmälda, av socialstyrelsen verkställda utredningen rörande utlandssvenskarna (SOU 1941: 36). Enligt dessa uppskattningar skulle antalet utomlands levande svenska medborgare vid tiden omkring år 1930 ha uppgått till ca 160 000, varav 20 000 beräknades vara bosatta i Norge, 11 000 i Danmark, 5 000 i Finland, 3 500 i Storbritannien, 3 500 i Tyskland, 2 500 i Frankrike, 93 500 i Amerikas Förenta Stater, 14 500 i Canada och 1 500 i Australien. Av uppgifter, som valutredningen erhållit från statistiska centralbyrån och som hänför sig till vissa utländska folkräkningar, framgår dock vid jämförelse med dessa siffror, att antalet utomlands boende svenska medborgare väsentligt nedgått efter år 1930. Enligt de inhämtade uppgifterna skall antalet svenska medborgare ha uppgått till — i det följande anges inom parentes efter respektive land det år, som folkräkning inom landet i fråga företogs och som det uppgivna antalet avser — 4 596 i Norge (1950), 1 175 i Finland (1950), 1 748 i Storbritannien (1951), 161 i Tyskland (1946), 737 i Frankrike (1946), 29 305 i Amerikas Förenta Stater (1950), 2 378 i Canada (1951) och 932 i Australien (1954). För Danmark har några aktuella siffror rörande antalet där bosatta svenska medborgare icke kunnat erhållas.¹ Minskningen av antalet svenska

¹ Som jämförelse kan dock nämnas att det år 1950 i Danmark fanns 18 280 bosatta personer, som var födda i Sverige. Det har antagits att det för närvarande skulle finnas sammanlagt omkring 20 000 svenska medborgare bosatta i Danmark, Norge och Finland (se årsboken När Var Hur 1962, sid. 152), vilket skulle innebära en minskning med i runt tal 16 000 jämfört med siffrorna från år 1930.

medborgare, bosatta i nyssnämnda länder, torde i viss utsträckning ha varit betingad av att många, som emigrerat från Sverige och som medtagits vid den av socialstyrelsen gjorda uppskattningen, sedermera erhållit utländskt medborgarskap och i samband därmed förlorat sitt svenska medborgarskap. I och med det sista världskriget synes även flera av de fasta svenska kolonier, som funnits på vissa orter utomlands, ha skingrats och många bland dessa utom riket bosatta svenska medborgare torde därvid ha återvänt till Sverige. Efter kriget har å andra sidan en viss emigration från Sverige förekommit, bl. a. jämväl till sådana länder, där tidigare icke i någon större utsträckning svenskar funnits bosatta.

Utlandssvenskarnas förening har i mars 1962 på grundval av vissa inhämtade uppgifter gjort en uppskattning av det antal svenska medborgare, som för närvarande är mera stadigvarande bosatt utomlands. Resultatet av denna uppskattning har redovisats i en särskild översiktshandling, vilken såsom *bilaga* fogats till förevarande betänkande. När det gäller Amerikas Förenta Stater, Canada och Danmark har i handlingen några bestämda siffror icke angivits för de i dessa länder boende svenska medborgarna. För övriga i översikten medtagna länder redovisas ett sammanlagt antal av 24 823 svenska medborgare. Det har dock anmärkts, att de i sammanställningen upptagna siffrorna genomgående torde vara för låga. Om man antar att det i Amerikas Förenta Stater och Canada alltjämt skulle finnas i runt tal 29 300 respektive 2 300 svenska medborgare (såsom framgår av det redan anförda hänför sig dessa siffror till åren 1950—1951) samt att de i Danmark bosatta svenska medborgarna skulle uppgå till cirka 10 000, kommer man med beaktande i övrigt av de i nämnda översikt lämnade uppgifterna fram till att de nu utomlands bosatta svenskarnas antal överstiger 65 000.

Antalet utomlands boende svenska medborgare, som kan ha intresse av att delta i svenska val, låter sig av naturliga skäl ej ens uppskattningsvis bestämmas. Under det av valutredningen bedrivna arbetet i ämnet har emellertid från ett betydande antal utlandssvenskar i olika länder framställningar inkommit till Kungl. Maj:t, i vilka hemställan gjorts om en positiv lösning av frågan om utlandssvenskarnas deltagande i svenska val. De olika framställningarna, som av Kungl. Maj:t sedermera överlämnats till valutredningen för att vara tillgängliga vid fullgörandet av utredningens uppdrag, har sammantagna varit undertecknade av över 2 000 svenska medborgare i mer än 50-talet utländska stater, och vissa av undertecknarna har därjämte förklarat sig representera ytterligare ett betydande antal utlandsvistande svenskar. Enbart de berörda framställningarna gör den slutsatsen berättigad, att många av de nu utomlands bosatta svenskarna har ett starkt intresse av att erhålla möjlighet till valdeltagande. De europeiska integrationssträvandena och den ökade internationella rörligheten ger även anledning till antagande, att denna kategori utlandsvistande svenska medborgare fram-

deles kommer att bli än mer betydande. Det torde i detta sammanhang böra nämnas, att den 29 oktober 1961 till valutredningen inkommit en skrivelse från biträdande generalsekreteraren i det europeiska frihandelsförbundet (EFTA), vari denna fråga beröres. I skrivelsen framhålles, att en stor grupp svenskar, som dittills inte låtit sig avhöra i rösträttsfrågan, utgöres av tjänstemän i internationella organisationer. Dessa svenskar har enligt sina internationella anställningskontrakt bibehållit rätten att få rösta i hemlandet. Bland dessa tjänstemän finns, heter det i skrivelsen, en stark önskan att kunna utnyttja denna rättighet.

Valutredningens principiella ståndpunkt

Efter 1909 års grundlagsändringar har, såsom framgått av den tidigare redogörelsen, tid efter annan i riksdagen motionsledes framförts krav på reformer, som möjliggör för utlandssvenskar, varmed i detta sammanhang förstås utomlands bosatta här ej mantalsskrivna svenska medborgare, att delta i svenska val. Frågan har därvid icke uteslutande ansetts vara av teknisk beskaffenhet utan har vid sin behandling även bedömts från principiell synpunkt. Detta synes naturligt med hänsyn därtill att, såsom redan framhållits, de vid rösträttsreformen gjorda ändringarna i riksdagsordningen icke medfört, att kravet på bosättning i riket blivit upphävt såsom villkor för rätt till valdeltagande.

I det följande skall valutredningen, med utgångspunkt från de numera rådande förhållandena, till granskning upptaga de skäl, som tidigare åberopats för ett avstyrkande av framförda förslag att — särskilt med avseende å andrakammarvalen — bereda utlandssvenskar möjligheter till valdeltagande. Dessa skäl har utförligast blivit redovisade av socialstyrelsen i dess omförmälda betänkande rörande utlandssvenskarna.

Vid frågans tidigare behandlingar har bland annat den invändningen gjorts, att ett införande av röstningsmöjligheter för utlandssvenskar skulle föranleda de politiska partierna att i anledning av svenska val bedriva politisk propaganda även bland de utomlands bosatta svenskarna. Sådan propaganda skulle, har det hävdats, kunna göra ett ogynnsamt intryck hos allmänhet och myndigheter i vistelseländerna. Dessa farhågor torde dock vara överdrivna. Även vid en reform i den ifrågasatta riktningen har man enligt valutredningens förmenande anledning förutsätta, att från Sverige organiserad valagitation i främmande länder skulle bli sparsamt förekommande. I varje fall torde det finnas fog för antagande, att dylik valpropaganda, som ju endast kan rikta sig till ett förhållandevis begränsat antal väljare, icke kommer att ta sig sådana yttre uttryck, att den blir uppmärksam i de olika vistelseländerna.

Kravet på vidgade möjligheter för utlandssvenskar till valdeltagande har tidigare även avvisats under hänvisning till att dessa genom sin frånvaro

blivit mer eller mindre främmande för förhållandena i hemlandet och att de själva saknat intresse för en lösning i positiv riktning av frågan. Mot detta kan till en början genmälas, att det sagda i varje fall ej kan gälla alla utlandssvenskar, varför det ej kan vara rimligt att på dessa grunder utesluta samtliga utlandssvenskar från att rösta. Såsom redan framhållits har valutredningen för sin del yttermera kommit till den slutsatsen, att många av de i utlandet bosatta svenskarna — i motsats till vad förut antagits vara fallet — har intresse av att erhålla möjligheter till deltagande i svenska val. Det torde även förhålla sig så, att den allmänna tekniska utvecklingen och det utökade internationella handelsutbytet medfört att svenska medborgare i ett betydligt större antal än tidigare i och för studier eller såsom representanter för svenska företag vistas utomlands.

Det kan ej heller, såsom rösträttsvillkoren nu är utformade, göras gällande, att det vore oegentligt att möjliggöra röstning för sådana utlandssvenskar, som ej är skyldiga att betala skatt till Sverige, eftersom ju rösträtten ej längre är beroende av vare sig att skattskyldighet föreligger eller att föreliggande skattskyldighet fullgöres.

Vid frågans tidigare prövning har även framhållits, att ett medgivande för utlandssvenskar att deltaga i svenska val under alla omständigheter skulle vara förenat med vissa olägenheter. Sålunda har det uttalats, att uppförandet i röstlängd av ett avsevärt antal utlandssvenskar, av vilka endast relativt få kunde antagas komma att deltaga i val, skulle i oskälighet påverka fördelningen av mandat på de olika valkretsarna. Uttalandet har — eftersom mandatfördelningen mellan valkretsarna sker efter folkmängden i dessa — tydligtvis gjorts med utgångspunkt ifrån att en teknisk lösning av utlandssvenskarnas valdeltagande förutsätter en folkbokföring här i riket av samtliga dessa svenskar. Emellertid kan man mycket väl tänka sig lösningar, som varken kräver mantalsskrivning eller folkbokföring i någon annan form här i riket av utlandssvenskarna. Den gjorda invändningens giltighet blir därför beroende av hur förslaget att bereda utlandssvenskar röstningsmöjligheter rent tekniskt genomföres. Vad här nu sagts gäller även de påpekanden, som i samband med denna invändning gjorts rörande svårigheterna att över huvud taget åstadkomma en obligatorisk mantalsskrivning i Sverige av utlandssvenskarna. Valutredningen avser att senare återkomma till detta sistnämnda spörsmål.

Vidare har man i tidigare sammanhang gjort gällande, att en väsentlig utvidgning av utlandssvenskarnas möjligheter till valdeltagande skulle kunna medföra risker för valsäkerheten. Även dessa betänkligheter synes i hög grad sammanhänga med hur reformen i angivet hänseende genomföres. Givetvis måste vid varje ändring av bestämmelserna rörande allmänna val tillses, att kravet på valsäkerhet icke eftersättes. Vad angår själva röstningsförfarandet utomlands, synes röstkortsystemet och det vid en tillämpning härav uppställda legitimationskravet för väljare, som ej är känd för röstmottagaren, vara tillfredsställande ur säkerhetssynpunkt.

En annan olägenhet, som ansetts förenad med utlandssvenskarnas rösträttsutövning i vidgad omfattning, har varit svårigheten att erhålla garantier för att icke sådana personer tillåtes rösta, vilka egentligen skulle vara diskvalificerade på grund av föreskrifter i svensk lag. När såsom tidigare var fallet riksdagsordningen upptog ett flertal olika rösträtthinder, var denna svårighet otvivelaktigt ett betydande hinder för en reform. Flera av de då gällande diskvalifikationsgrunderna var för övrigt, såsom redan framhållits av valutredningen i tidigare sammanhang, av sådan beskaffenhet, att de för sin tillämpning förutsatte bosättning här i riket. Numera uppställer riksdagsordningen — om här bortses från kravet på uppnådd rösträttsålder, som ur prövningssynpunkt väl knappast kan erbjuda något problem i detta sammanhang — såsom villkor för rösträtt endast att vederbörande skall vara svensk medborgare och icke ha blivit förklarad omyndig. Även om det förvisso kan vara förenat med svårigheter för en prövningsmyndighet att avgöra huruvida den, som sedan en längre tid vistats borta från Sverige, alltjämt är i besittning av svenskt medborgarskap och icke blivit ställd under förmynderskap, torde enligt valutredningens förmenande dessa svårigheter dock icke i och för sig utgöra avgörande hinder mot den utvidgning av utlandssvenskars röstningsmöjligheter, som i övrigt kan framstå såsom önskvärd och berättigad.

Med hänsyn till det ovan anförda har valutredningen kommit till den uppfattningen, att några mera välgående principiella skäl icke kan åberopas för att, i den utsträckning som alltjämt är fallet, bibehålla bosättning (mantalsskrivning) här i riket såsom ett faktiskt villkor för rösträtten. Det sagda har dock endast avseende å *valen till riksdagens andra kammare*, vid vilka rösträtten närmast framstår som grundad i själva medborgarskapet. Detta är i sin tur, i varje fall numera, i princip oberoende av bosättningen. Förlust av svenskt medborgarskap enbart på grund av vistelse utom riket inträder sålunda enligt gällande medborgarskapslag endast i det i 8 § första stycket angivna fallet, som avser svensk medborgare, vilken är född utom riket samt aldrig här haft hemvist och ej heller uppehållit sig här under förhållanden som tyder på samhörighet med Sverige. En sådan person förlorar svenskt medborgarskap, när han fyller tjugutvå år, såvida inte Kungl. Maj:t på dess förrinnan gjord ansökan medgivit, att medborgarskapet bibehålles.

När det gäller *kommunalvalen* är förhållandet ett annat. Även i detta fall kräves för rösträtt svenskt medborgarskap, men rösträtten i de särskilda kommunerna (församlingarna) sammanhänger med och grundlägges av medlemskapet i den kommun, som valet avser.

Medlem av stads- eller landskommun är enligt 2 § kommunallagen »envar, som är där mantalsskriven, ävensom var och en, vilken utan att vara mantalsskriven i kommunen, därstädes äger eller brukar fast egendom eller är taxerad till allmän kommunalskatt». Nämnda regler i fråga om med-

lemskap i de borgerliga primärkommunerna äger även tillämpning i fråga om medlemskap i landstingskommun, enär landstinget är en representation för landstingsområdets kommuner. I gällande lag om församlingsstyrelse är medlemskapet i församling icke närmare definierat, men i den nya lagen om församlingsstyrelse av den 2 juni 1961 har i visst hänseende (besvär-rätten) medlemskapet i församling reglerats i huvudsak på samma sätt som medlemskapet i borgerlig kommun. Sådillvida är den kommunala rösträtten enligt gällande bestämmelser mera begränsad än det kommunala medlemskapet, att rösträtt endast tillkommer sådana kommunmedlemmar, som förvärvat medlemskap av kommunen genom mantalsskrivning i denna och som därjämte uppfyller övriga uppställda krav för rösträtt, såsom svenskt medborgarskap och uppnådd rösträttsålder.

För att utlandssvenskarna skulle kunna deltaga i kommunala val skulle krävas en utvidgning av den kommunala rösträtten. Med hänsyn till det berörda sambandet mellan kommunal rösträtt och kommunalt medlemskap torde en sådan utvidgning emellertid endast kunna ske inom ramen för vad som gäller med avseende å sådant medlemskap; att utsträcka den kommunala rösträtten så, att rösträtt vid kommunalt val skulle tillkomma andra än kommunmedlemmar låter sig enligt valutredningens förmenande icke göra. Det enda skäl, som skulle kunna åberopas för en sådan utsträckning av den kommunala rösträtten, är det samband som råder mellan vissa kommunalval — landstingsmannaval och stadsfullmäktigval i sådana städer som ej tillhöra landsting — samt valen till första kammaren. Därest detta skäl skulle tillmätas avgörande betydelse, bleve konsekvensen den att utlandssvenskarna skulle tillerkännas rösträtt endast vid vissa kommunalval. Valutredningen finner det för sin del synnerligen tveksamt, om hänsynen till ett kommunalvals rikspolitiska betydelse skulle kunna övervinna de principiella betänkligheterna mot att utsträcka den kommunala rösträtten till andra än kommunmedlemmar. Oavsett huru därmed må förhålla sig, bör det dock enligt valutredningens förmenande icke förekomma, att innan författningsutredningen slutfört sin översyn av bland annat gällande tvåkammersystem, genomföra ändrade rösträtsregler med avseende å kommunalvalen uteslutande för att bereda utlandssvenskar möjlighet att genom deltagande i dessa val påverka sammansättningen i riksdagens första kammare.

Den enda möjligheten att tillerkänna utlandssvenskar rösträtt vid kommunalval utan att bryta mot principen, att rösträtten skall grundas på medlemskap i kommunen, torde vara att låta utlandssvensk rösta inom kommun, där han visserligen icke är mantalsskriven men där han dock har fast egendom eller är taxerad till allmän kommunalskatt. En dylik utvidgning av den kommunala rösträtten skulle dock endast möjliggöra för ett förhållandevis begränsat antal utlandssvenskar att deltaga i kommunala val. Härtill kommer att det med en sådan utvidgning bleve svårt att för-

hindra att en utlandssvensk bleve genom fastighetsinnehav i eller skattskyldighet till flera kommuner röstberättigad i mer än en kommun. Från principiell synpunkt lär det tillika kunna ifrågasättas, om det kan vara riktigt att endast för utlandssvenskar låta fastighetsinnehav eller skattskyldighet grundlägga rösträtt i en kommun. En mera generell utvidgning av den kommunala rösträtten i nu antydd utsträckning, varigenom den kommunala rösträtten i högre grad än vad nu är fallet sammanföle med det kommunala medlemskapet såsom detta reglerats i gällande kommunallagar, skulle emellertid innebära ett frångående av principen, att sådan rösträtt endast skall kunna utövas i *en* kommun.

Valutredningen har med hänsyn till det ovan anförda icke ansett sig böra framlägga något förslag i syfte att bereda utlandssvenskar möjlighet att delta i kommunalvalen.

Valutredningen har funnit det lämpligt, att i detta sammanhang behandla frågan om utlandssvenskarnas ställning vid *allmän folkomröstning*. Jämlikt regeringsformens 49 § 2 mom. må, om det med hänsyn till något ärendes särskilda vikt och beskaffenhet prövas nödigt att före dess avgörande folkets mening inhämtas, Konungen och riksdagen genom samfällt stiftad lag förordna, att allmän folkomröstning skall anställas. I lagen skall bestämmas, vilken eller vilka frågor som skall besvaras genom omröstningen samt tid och sätt för densamma. Rätt att delta i omröstningen tillkommer envar, som är röstberättigad vid val till riksdagens andra kammare. Förutom vid avgörandet av frågan om fullständigt rusdrycksförbud år 1922 har folkomröstningsinstitutet kommit till användning vid två tillfällen, nämligen vid frågan om högertrafik år 1955 och i pensionsfrågan år 1957. I 3 § lagen om folkomröstning angående högertrafik och i 3 § lagen om folkomröstning i pensionsfrågan stadgades, att vid omröstningen skulle då gällande röstlängd för val till andra kammaren lända till efterrättelse. Det kan förmodas, att på motsvarande sätt kommer att förfaras vid eventuella framtida folkomröstningar. Blir utlandssvenskarna berättigade att delta i valen till andra kammaren kommer detta följaktligen att medföra, att de också får delta i allmän folkomröstning.

Den tekniska lösningen av frågan om utlandssvenskarnas rösträtt

En förutsättning för att en utomlands bosatt svensk medborgare över huvud taget skall kunna delta i ett svenskt val är att möjlighet beredes honom att efter verkställd utredning bli antecknad i röstlängden som röstberättigad vid valet.

För närvarande upprättas röstlängden helt med ledning av folkbokföringen — mantalsskrivningen — och vid de tidigare tillfällen, då frågan om utlandssvenskars valdeltagande varit föremål för prövning, har man,

såsom redan framhållits, närmast utgått ifrån att en lösning av frågan i positiv riktning kräver, att utlandssvenskarna på ett eller annat sätt inordnas i folkbokföringssystemet. Att i praktiken genomföra en folkbokföring här i landet av samtliga utlandssvenskar och hålla en sådan registrering aktuell skulle enligt valutaredningens förmenande dock stöta på nära nog oöverstigligen svårigheter. Givetvis skulle man kunna tänka sig att den möjlighet, som nu föreligger för vissa yrkesgrupper (diplomater, sjömän samt missionärer och präster) att, trots utlandsvistelse, vara folkbokförda här i riket, utsträcktes till att omfatta även andra utomlands vistande svenska medborgare. Utan att rubba de principer, som ligger till grund för den nuvarande folkbokföringen, torde en sådan utsträckning endast kunna avse yrkeskategorier, som kan anses vara i stort sett jämförbara med de ovan angivna, exempelvis svenskar med tjänstgöring i olika internationella organisationer, till vilka Sverige är anslutet. Går man längre, uppkommer dessutom svårigheter att göra en tillfredsställande gränsdragning. Säkerligen skulle även efter en dylik reform kvarstå ett betydande antal utlandssvenskar, som hade ett berättigat intresse av att deltaga i svenska val men som var utestängda från möjligheten härtill. Vidare tillkommer det förhållandet, att ett inordnande av utlandssvenskar i folkbokföringssystemet, låt vara i begränsad omfattning, även för med sig andra vittgående konsekvenser. Folkbokföring här i riket — kyrkobokföring och mantalsskrivning — har nämligen icke blott betydelse i rösträttshänseende utan även rättsverkningar på en mängd andra områden, så t. ex. enligt rättegångsbalken (forumbestämmelserna), kommunalskattelagen, kommunallagen, lagen om allmänna barnbidrag, lagen om allmän sjukförsäkring och lagen om folkpensionering.

Med hänsyn till att en reform, som innebar ökade möjligheter att under utomlandsvistelse kvarstå som mantalsskriven här i riket endast skulle kunna komma mycket begränsade grupper utlandssvenskar till godo, har valutaredningen icke ansett sig böra förorda en lösning enligt denna linje. Utredningen föreslår i stället, att frågan om utlandssvenskarnas valdeltagande löses genom ett särskilt registreringsförfarande vid sidan av folkbokföringen och med uteslutande syfte att bereda utlandssvenskar möjlighet att bli upptagna i röstlängden. Förslaget tar, såsom redan framhållits, närmast sikte på andrakammarvalen men får betydelse även för folkomröstningar. För andrakammarvalens vidkommande är ju också rösträttsbestämmelserna utformade på ett sådant sätt, att det är möjligt att utsträcka rösträtten till utlandssvenskarna eller vissa grupper av dem blott genom att ändra vallagens bestämmelser om upprättande av röstlängd.

Beträffande frågan, hur detta särskilda upptagande i röstlängd skall ske, vill utredningen till en början avvisa tanken på att låta varje person, som avflyttat från riket, kvarstå i röstlängden. Sådant kan ju t. ex. förlora sitt medborgarskap och därmed sin rösträtt utan att vederbörande

myndigheter får besked härom. Vidare skulle röstlängderna komma att med tiden upptaga åtskilliga personer, om vilka man här i riket icke skulle ha någon som helst kännedom. Särskilda regler skulle behövas rörande avförande ur röstlängd av sådana personer. Den enklaste vägen att realisera tanken på att i röstlängden upptaga en person, som på grund av utlandsvistelse ej uppförts i mantalslängden, torde vara att göra hans upptagande i röstlängden beroende av en *anmälan* från hans sida, ett tillvägagångssätt som för övrigt tillämpas i Frankrike för utomlands bosatta franska medborgare och i vissa andra länder för samtliga röstberättigade. Man torde kunna utgå ifrån att om en utlandssvensk verkligen har intresse av att utöva sin rösträtt han också vill underkasta sig det ringa besvär en sådan anmälan innebär.

Om för en här i riket icke mantalsskriven svensk medborgare införes en rätt att efter anmälan upptagas i röstlängd, uppkommer genast frågan, till vilket valdistrikt vederbörande skall hänföras. Att i överensstämmelse med vad som gäller för flertalet utomlands verksamma svenska diplomater hänföra utlandssvenskarna till ett enda valdistrikt torde ej vara lämpligt. Då de sistnämnda ej inräknas i folkmängden och sålunda ej kommer att påverka mandatfördelningen mellan valkretsarna, bör ej deras tillskott av röster koncentreras till en enda valkrets, till vilken de för övrigt ej heller har någon anknytning. Riktigare synes vara att låta dem rösta i *det valdistrikt, där de senast varit mantalsskrivna*. Visserligen införes härigenom krav på tidigare mantalsskrivning i hemlandet, men detta krav ter sig under alla omständigheter som nödvändigt med hänsyn till svårigheterna att eljest tillfredsställande identifiera vederbörande utlandssvensk.

Begränsningar i rätten att efter anmälan bli upptagen i röstlängden

Ett väsentligt spörsmål vid en lösning efter ovan angivna riktlinjer är, huruvida rätten att bli uppförd i röstlängd på angivet sätt skall tillkomma samtliga utomlands bosatta svenska medborgare, som uppfyller de i själva riksdagsordningen direkt angivna förutsättningarna för rösträtt, eller om den skall begränsas till vissa kategorier. Spörsmålet gäller med andra ord, huruvida några särskilda villkor bör uppställas för att en utomlandsvistande svensk medborgare skall kunna efter anmälan bli upptagen i röstlängd.

Uppställandet av dylika särskilda villkor kan vara motiverat ur olika synpunkter. Även om frågan om utlandssvenskarnas upptagande i röstlängden efter därom gjord anmälan skulle betraktas uteslutande som en teknisk fråga, kan det med hänsyn till svårigheterna att i samband med en sådan anmälan verkställa någon egentlig utredning, vara nödvändigt med vissa generella regler, som kan komma att utestänga även sådana som i och för sig skulle uppfylla riksdagsordningens villkor om att vara svensk medborgare och icke stå under förmynderskap. Såsom redan tidigare fram-

hållits bygger de nu gällande bestämmelserna på principen, att för rätt att deltaga i allmänna val kräves icke blott medborgarskap utan även bosättning här i riket. Vad andrakammarvalen angår kommer efter 1909 års ändringar i riksdagsordningen bosättningskravet till direkt uttryck endast i bestämmelserna om röstlängdens upprättande. Med hänsyn härtill måste redan vid behandlingen av de särskilda regler, som skall gälla beträffande utlandssvenskarnas upptagande i röstlängden, stådpunkt även tagas till frågan, om det kan anses lämpligt att helt bortse från bosättningskravet eller om de skäl, som en gång föranlett dess uppställande, alltjämt har sådan giltighet att de i viss mån bör påverka reglernas utformning.

Beträffande frågan vilka olika begränsningar, som kan framstå som nödvändiga, må till en början framhållas, att redan genom det förut omnämnda *kravet på tidigare mantalsskrivning* här i riket blir de, som aldrig varit bosatta i Sverige men likväl förvärvat svenskt medborgarskap — exempelvis sådana avkomlingar till svenska medborgare, som är födda utomlands och fortlöpande vistats där — uteslutna från möjligheten att efter anmälan bli upptagna i röstlängd och därmed också från rätten att deltaga i svenska val. Några betänkligheter mot att denna grupp utestänges från möjligheten att utöva sin rösträtt föreligger enligt utredningens mening icke.

Men även andra begränsningar kan med fog ifrågasättas. Det må härvid erinras om att de skäl, som enligt valutredningens principiella överbägganden ansetts tala för en reform, ingalunda är tillämpliga på alla kategorier utlandssvenskar. Emellertid torde det knappast vara möjligt, att på ett tillfredsställande sätt lösa utlandssvenskarnas rösträttsfråga genom att tillerkänna endast vissa uppräknade yrkeskategorier utlandssvenskar möjlighet att efter anmälan bli upptagna i röstlängden. Svårigheten att göra en tillfredsställande avgränsning torde härvidlag icke bli mindre än vid en lösning inom folkbokföringens ram. Icke heller synes det möjligt att på något annat sätt ange kriterierna för att en utlandssvensk i det särskilda fallet kan antagas ha ett sådant samband med Sverige, som bör utgöra en förutsättning för valdeltagande.

Valutredningen har därför ansett sig i stället böra undersöka, huruvida den begränsning, som i och för sig framstår såsom motiverad, bättre kan nås genom att från valdeltagande utesluta vissa kategorier utlandssvenskar, beträffande vilka det med fog kan antagas, att de förlorat kontakten med förhållandena i Sverige.

Det kan starkt ifrågasättas, om icke även de svenskar, som visserligen kan återopa tidigare mantalsskrivning här i riket men som i egentlig mening utvandrat och alltså icke har för avsikt att återvända till Sverige, bör vara betagna möjligheten att efter anmälan bli upptagna i röstlängden. Dessa utlandssvenskar torde nämligen som regel ha större anknytning till sitt nya hemland än till Sverige. Å andra sidan torde det icke finnas någon säker möjlighet att avgränsa denna grupp från övriga utlandssvenskar; den

omständigheten att utvandringscertifikat uttagits i samband med utflyttningen kan sålunda icke utgöra något säkert kriterium på avsikten att definitivt lämna landet.

De som i egentlig mening emigrerat torde väl förr eller senare bli upptagna som medborgare i sitt nya hemland och förlorar därmed också i allmänhet sitt svenska medborgarskap, varefter de är definitivt utestängda från möjligheten att delta i svenska val. Framhållas bör dock, att förvärvet av det utländska medborgarskapet icke alltid behöver medföra förlust av det svenska medborgarskapet. Enligt 1950 års medborgarskapslag förloras sålunda svenskt medborgarskap vid förvärv av utländskt sådant — om här bortses från vissa särbestämmelser som gäller barn under 13 år — endast då detta förvärv skett genom ansökan eller uttryckligt samtycke eller genom inträde i den utländska statens tjänst. Så t. ex. inträder ej förlust av svenskt medborgarskap för svensk kvinna, som genom giftermål automatiskt blir medborgare i mannens hemland.

Enligt valutredningen synes starka skäl tala för att de *svenska medborgare, som — med bibehållande av sitt svenska medborgarskap — förvärvat utländskt medborgarskap*, bör uteslutas från möjligheten att efter anmälan bli upptagna i röstlängd här i riket. Innehav av utländskt medborgarskap i förening med bosättning utomlands ger nämligen berättigad anledning till antagande, att personen i fråga icke längre har sin huvudsakliga anknytning till Sverige. Enstaka fall kan givetvis förekomma, där en person trots nu angivna omständigheter har större samhörighet med Sverige än med den utländska stat, i vilken han upptagits som medborgare och bosatt sig. Eftersom en schematisk regel under alla förhållanden här behöver tillämpas, synes dessa fall dock icke böra föranleda ett annat bedömande. Tillämpningen av en sådan schematisk regel som här angivits torde vara välmotiverad även från andra synpunkter. För den myndighet, som har att behandla utlandssvenskars anmälningar om att bli upptagna i röstlängd, skulle det vid en avsaknad av denna undantagsbestämmelse otvivelaktigt bli ytterst vanskligt att avgöra, huruvida en utlandssvensks förvärv av utländskt medborgarskap icke medfört förlust av hans svenska medborgarskap och därmed av hans möjligheter över huvud taget att delta i svenska val. Den förhållandevis korta tid, som kan komma att stå till myndighetens förfogande för en prövning av dessa anmälningar, skulle ej heller kunna ge utrymme för några närmare undersökningar i ärendet. Redan från synpunkten att prövningen av ifrågavarande anmälningar skall kunna underlättas, har valutredningen funnit det nödvändigt att den här berörda rätten till upptagande i röstlängd endast står sådana svenska medborgare till buds, som icke jämväl innehar utländskt medborgarskap.

Valutredningen har även övervägt, huruvida icke från möjligheten att bli uppförda i röstlängd efter anmälan därom borde uteslutas sådana kategorier *utlandssvenskar, vilkas senaste mantalskrivning i hemlandet ligger*

mera avlägset i tiden. Visserligen utgör en lång vistelse utom landet icke alltid ett bevis för att det är vederbörandes avsikt att för framtiden förbli utomlands och avskära bandet med fosterlandet. Men ju längre tid utlandsvistelsen fortgått, desto större anledning föreligger till antagande — rent generellt sett — att vederbörandes kännedom om förhållandena i Sverige i väsentlig grad minskats. Dessutom kan man inte bortse ifrån att den nya miljön också kan påverka hans ställningstagande till förhållandena i hemlandet. Redan dessa omständigheter talar starkt för en sådan begränsning som här ifrågasatts. Även från utredningssynpunkt framstår en sådan begränsning som motiverad. För den myndighet, som skulle pröva en utlands-svensks anmälan om att bli upptagen i röstlängd, kan det bli förenat med avsevärda svårigheter — inte minst med hänsyn till den relativt korta tid som kan stå till förfogande för verkställandet av erforderliga utredningar — att klarlägga i vilket valdistrikts röstlängd vederbörande skall upptagas som röstberättigad. Dessa svårigheter ökar ju längre tid som förflutit sedan vederbörande utflyttat, och för den händelse de i anmälan lämnade uppgifterna om mantalsskrivningen skulle vara ofullständiga eller felaktiga, kan vittgående undersökningar behöva göras. Härtill kommer att en lång utomlandsvistelse medför ökade risker för att här ej kända ändringar skall ha inträffat i vederbörandes medborgarskaps- och myndighetsförhållanden. Valutredningen har av nu anförda skäl funnit det motiverat att fastställa en tidsgräns, inom vilken en utlandssvensk skall ha varit här i riket mantalsskriven för att kunna efter anmälan bli upptagen i röstlängd.

Var en sådan gräns skall dragas kan det givetvis föreligga olika meningar om. Enligt valutredningens förmenande torde gränsen böra bestämmas på sådant sätt, att upptagande i röstlängd efter anmälan skall få äga rum endast under förutsättning, att vederbörande varit mantalsskriven här i landet för något av de fem år, som närmast föregått det år för vilket röstlängden skall upprättas. För att kunna efter anmälan bli upptagen i röstlängd vid exempelvis 1964 års andrakammarval skulle med en tillämpning av en dylik femårsgräns således fordras, att vederbörande varit mantalsskriven här för år 1959 eller något av de följande fyra åren. Framhållas bör, att mantalsskrivningen för år 1959 grundar sig på vederbörandes bosättning den 1 november 1958. Har utflyttning ur riket skett omedelbart efter denna tidpunkt, blir vederbörande ändock mantalsskriven här för år 1959. Möjlighet att bli upptagen i röstlängden för andrakammarval skulle alltså kunna förefinnas oaktat utomlandsvistelsen vid tiden för röstlängdens upprättande varat mer än fem år.

Måhända kan den här angivna femårsgränsen med avseende å mantalsskrivningen i vissa enstaka fall te sig alltför snäv. För valutredningen har det emellertid framstått som sannolikt att även med denna begränsning en mycket stor del av de svenskar, som är bosatta utom riket men som med fog kan antagas ha kontakt med förhållandena i Sverige, skall kunna om-

fattas av den här berörda reformen. Med den angivna femårsgränsen skulle tiden för bibehållandet av röstningsmöjligheter efter avflyttning från riket i stort sett komma att sammanfalla med den minimitid, som enligt gängse praxis i såväl Sverige som Norge och Danmark brukar fordras beträffande hemvistets längd för att en medborgare i ett annat nordiskt land skall kunna upptagas som medborgare där. För förvärv av medborgarskap genom naturalisation uppställer de i huvudsak likalydande medborgarskapslagarna i dessa länder ett allmänt krav på att vederbörande skall ha haft hemvist i landet i fråga sedan sju år, men avvikelse från detta krav må enligt uttryckligt stadgande i dessa lagar göras, då det gäller medborgare i annan nordisk stat. Den här förordade begränsningen skulle otvivelaktigt vara så avpassad, att den vore ägnad att minska antalet fall, där möjligheten till upptagande i röstlängd på angivet sätt kunde tänkas vara utesluten till följd av att vederbörande genom naturalisation blivit medborgare i annan stat. Detta förhållande skulle givetvis bidra till att öka säkerheten vid myndigheters handläggning av ärendena rörande sådant upptagande.

Om man i överensstämmelse med vad ovan sagts kräver, att en utlands-svensk för att få deltaga i ett andrakammarval skall någon gång under de senast förflutna fem åren ha varit mantalsskriven i hemlandet, kan det ifrågasättas, huruvida man icke bör giva honom rätt att, om han efter anmälan vid något tillfälle under denna period upptagits i röstlängd, räkna ny frist från sistnämnda tillfälle. En sådan eftergift skulle i så fall medföra att den, som en gång upptagits i röstlängd och gjort ny anmälan inom en femårsperiod, skulle i fortsättningen få möjlighet att rösta, oavsett om mer än fem år förflutit från det han senast varit upptagen i mantalslängd i hemlandet. Otvivelaktigt skulle man genom denna eftergift kunna vinna en i vissa fall önskvärd uppmjukning av den berörda femårsregeln, och sympatier har därför icke saknats inom utredningen för en dylik komplettering av regeln. En sådan eftergift skulle emellertid få till följd att femårsregeln väsentligen förlorade sitt syfte. I dylikt fall skulle sådana svenska medborgare, vilka utflyttade ur riket icke blott för en tillfällig vistelse utomlands, kunna — under förutsättning att deras medborgarskaps- och myndighetsförhållanden icke ändrades och att de gjorde erforderliga anmälningar om att bli upptagna i röstlängd — bibehålla möjligheten till valdeltagande under obegränsad tid och det oavsett om deras kännedom om förhållandena i Sverige i övrigt blev allt mindre. De fördelar, som måste anses förenade med femårsregeln från säkerhetssynpunkt, skulle dessutom i stor utsträckning gå förlorade. Myndigheterna skulle tillika för sin prövning av inkomna anmälningar få ägna uppmärksamhet åt icke blott mantalslängderna under de sist förflutna fem åren utan jämväl röstlängderna under samma tid. Fråga uppkommer även om icke en sådan komplettering skulle erfordra införandet av vissa övergångsbestämmelser, då reformen trädde i kraft. Det kan nämligen synas något godtyckligt att endast de, som utflyttat

från riket efter reformens genomförande eller å sådan tid dessförinnan att de kunde hänföra sin senaste mantalsskrivning här i landet till angivna femårsperiod, skulle erhålla möjligheter att upptagas i röstlängd och få räkna ny femårsperiod från det tillfälle sådant upptagande ägde rum. Eftersom kravet på mantalsskrivning inom en femårsperiod genom denna eftergift icke komme att vara ovillkorligt, kunde det vara följdriktigast att även låta utlandssvenskar, vilkas senaste mantalsskrivning här i riket låge längre tillbaka i tiden än femårsperioden närmast före reformens ikraftträdande, under en övergångstid få möjlighet att på ett eller annat sätt bli upptagna i röstlängd och räkna femårsfrist från tidpunkten för detta upptagande. Härigenom skulle emellertid möjligheten för utlandssvenskar att bli upptagna i röstlängd i realiteten bli obegränsad. Med hänsyn till samtliga här anförda omständigheter har valutredningen icke ansett sig böra föreslå, att den tidigare förordade femårsregeln uppmjukas på sådant sätt som nu berörts. Utredningens förslag inrymmer därför icke någon möjlighet för utlandssvensk att vid en tillämpning av denna femårsregel räkna ny femårsfrist från det han efter gjord anmälan upptagits i röstlängd.

De begränsningar som här föreslagits torde i huvudsak drabba sådana utlandssvenskar, som mer eller mindre förlorat den närmare kontakt med hemlandet som ett valdeltagande förutsätter. De utlandssvenskar, som valt ett nytt hemland, söker väl också att så snabbt som möjligt assimileras där och blir benägna att bedöma olika frågor efter förhållandena i sitt nya hemland. I allmänhet torde de därför sakna intresse för deltagande i svenska val. Om möjligheten att efter anmälan bli upptagen i svensk röstlängd skulle stå öppen för samtliga utlandssvenskar, kan det emellertid icke anses helt uteslutet, att även sådana emigranter, vilka har större anknytning till vistelselandet än till Sverige men alltjämt är i besittning av svenskt medborgarskap, kan komma att utnyttja denna möjlighet att rösta i svenska val.

Inom valutredningen är man medveten om att det också finns utlandssvenskar, som trots en mycket lång vistelse utomlands bevarat en sådan intim kontakt med Sverige, att det kan framstå som motiverat, att de erhåller rätt till valdeltagande. Vid ett system som det föreslagna måste dock, såsom redan framhållits, vissa generella gränser dragas, varför utrymme icke finns för ett beaktande av omständigheterna i det särskilda fallet. Möjligen kan för en del av de här åsyftade utlandssvenskarna en lösning av rösträttsproblemet vinnas inom folkbokföringens ram genom en utökning av de kategorier som har rätt att under utlandsvistelse kvarstå i mantalslängden.

Valutredningen har ansett sig böra i detta sammanhang beröra ett speciellt problem, nämligen *vilken verkan en i utlandet av utländsk myndighet meddelad omyndighetsförklaring av svensk undersåte har* med avseende å dennes möjligheter till valdeltagande i Sverige. Enligt valutredningens me-

ning talar vissa skäl för den uppfattningen att en sådan omyndighetsförklaring måste tillerkännas betydelse i valrättsligt hänseende här i riket allenast om den i övrigt gäller härstädes enligt de bestämmelser, som utfärdats av Kungl. Maj:t med stöd av 7 kap. 5 § lagen den 8 juli 1904 om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, förmynderskap och adoption. Om den prövningsmyndighet, som skall handlägga ärenden rörande utlandssvenskars upptagande i röstlängd, i något enstaka ärende erhåller kännedom om att den, som inkommit med anmälan om att bli upptagen i sådan längd, omyndighetsförklarats i utlandet av utländsk myndighet, kan det även med en tillämpning av vad här nu sagts vara ytterst svårt för prövningsmyndigheten att — särskilt med hänsyn till den korta tid, som skulle stå till förfogande för en prövning av anmälan — avgöra huruvida denna omyndighetsförklaring är gällande i Sverige i nämnda hänseende. För valutredningen har det under dessa omständigheter framstått såsom mest ändamålsenligt att tillämpa en sådan generell regel, att varje omyndighetsförklaring, meddelad av vare sig svensk eller utländsk myndighet, utesluter vederbörande från möjligheten att bli upptagen i röstlängd efter anmälan därom.

Ytterligare en speciell fråga skall här behandlas, nämligen huruvida rätt att göra anmälan skall tillkomma *den, som först under det år anmälan sker uppnått eller uppnår tjuguetå års ålder* och som således icke kan ha rösträtt förrän året därpå. Framhållas bör att enligt gällande bestämmelser röstlängd för valdistrikt efter mantalslängden upptager även de invånare i valdistriktet, vilka först under kalenderåret uppnått eller uppnår en ålder av 21 år. För dessa kan nämligen ett upptagande i röstlängd få betydelse för den händelse längden kommer att lända till efterrättelse vid val, som äger rum kalenderåret efter dess upprättande. Enligt valutredningen kan det under sådant förhållande finnas anledning att, då hinder häremot icke synes möta, låta motsvarande kategori bland de utomlands vistande svenska medborgarna omfattas av det här berörda registreringsförfarandet. Kravet på uppnådd rösträttsålder har utredningen därför ansett böra jämkas så, att även nyssnämnda kategori utlandssvenskar får möjlighet att efter anmälan upptagas i röstlängd. Om beslut föreligger att underårig som nu sagts skall stå under förmynderskap även efter uppnådd myndighetsålder, får dock hinder anses föreligga för hans upptagande i röstlängd efter anmälan.

Vissa föreskrifter om anmälan innehåll, ingivande och behandling

Enligt vad i föregående avsnitt anförts bör som särskilda villkor för att en utlandssvensk efter därom gjord anmälan skall kunna uppföras i röstlängden gälla *att* han uppnått eller under kalenderåret uppnår tjuguetå års ålder, *att* han icke jämväl är utländsk medborgare, *att* han ej heller för-

klarats omyndig av vare sig svensk eller utländsk myndighet *samt att* han någon gång under de senast förflutna fem åren varit mantalsskriven här i riket. Det återstår emellertid att behandla frågan, huru det i samband med en sådan anmälan skall styrkas, att dessa villkor är uppfyllda.

Då röstlängden upprättas efter mantalslängden erbjuder det icke några svårigheter att konstatera, huruvida rösträttsvillkoren enligt riksdagsordningen är uppfyllda. Kompletterande uppgifter till mantalslängden i dessa avseenden, angivande förhållandena den 10 juni, lämnas av pastorsämbetena.

I fråga om personer, som är bosatta utomlands, saknas hos de svenska myndigheterna aktuella uppgifter i förenämnda hänseenden. I stället blir den myndighet, som skall pröva en ansökning om en utlandssvensks upptagande i röstlängden, huvudsakligen hänvisad till de uppgifter som lämnas i samband med ansökningen.

Om man hänför utlandssvenskarna till det valdistrikt, där den fastighet är eller varit belägen, å vilken de senast varit mantalsskrivna, bör i överensstämmelse härmed anmälan om att upptagas i röstlängden ställas till den lokala skattemyndighet, som upprättar röstlängd för distriktet. Enär man kan förmoda, att de som önskar rösta inte alltid har reda på, till vilken lokal skattemyndighet anmälan skall ställas, bör den ingivas till vederbörande länsstyrelse, vilken efter att ha kontrollerat uppgiften om senaste mantalsskrivningsort, vidarebefordrar anmälan. Denna bör inkomma till länsstyrelsen senast den 30 april och så skyndsamt som möjligt tillställas den lokala skattemyndigheten. Den som vistas utom riket torde även böra medges rätt att ingiva anmälan till svensk beskickning eller lönat svenskt konsulat. Där så sker bör det ankomma på beskickningen eller konsulatet att ofördröjligen översända anmälan till vederbörande länsstyrelse, vilken i sin tur på sätt angivits har att efter verkställd kontroll vidarebefordra anmälan till den lokala skattemyndigheten.

I anmälan att bli upptagen i röstlängd måste sådana uppgifter återfinnas, att den som avses med anmälan kan identifieras och hänföras till ett valdistrikt. Det bör i detta hänseende vara tillfyllest med vederbörandes fullständiga namn, titel eller yrke, födelsetid, civilstånd och senaste mantalsskrivningsort i hemlandet. Den aktuella bostadsadressen skall själfvallet också uppgivas. Anmälan måste vidare, för att den lokala skattemyndigheten skall kunna avgöra om förutsättningarna för uppförande i röstlängden föreligger, innehålla upplysning om vederbörandes medborgarskaps- och myndighetsförhållanden. Med hänsyn till de av valutredningen föreslagna begränsningarna i rätten att efter anmälan bli upptagen i röstlängden är det därvid icke tillräckligt, att den som gör anmälan är bibehållen vid sitt svenska medborgarskap, utan det kräves också, att han icke förvärvat medborgarskap i någon annan stat. Inom utredningen har diskuterats, huruvida det skall anses erforderligt, att uppgifterna om medborgarskap och om

att vederbörande ej förklarats omyndig bestyrkes på något sätt. Utredningen har emellertid funnit det ytterst svårt att åstadkomma ett från säkerhets-synpunkt fullt tillfredsställande bestyrkande — exempelvis genom mmyn-dighets medverkan — av att icke sådana förändringar inträffat under ut-landsvistelsen, som gör vederbörande diskvalificerad som deltagare i svenska val. Icke heller har det ansetts ändamålsenligt att göra rätten att efter r an-mälan bli upptagen i röstlängden beroende av innehav av giltigt svenskt pass. Medborgarskapsförhållandena kan ha förändrats efter passets utfär-dande, och för övrigt råder ju i betydande utsträckning passfrihet. Med hänsyn härtill synes det knappast finnas någon annan praktisk möjlighet än att godtaga en på heder och samvete avgiven försäkran av den som gör anmälan, att han är svensk medborgare och icke förvärvat medborgarskap i något annat land samt att han icke heller blivit förklarad omyndig av vare sig svensk eller utländsk myndighet.¹ Göres anmälan av någon som är r underårig bör i sistnämnda hänseende försäkran i anmälan i stället avse e det förhållandet, att något beslut icke föreligger om att vederbörande skall stå under förmynderskap även efter uppnådda tjuguet år. Vederbörandes namnteckning bör vara bevittnad, och vittnesmeningen bör lämpligen inne-hålla en förklaring, att den som gjort anmälan, såvitt det är känt för vittnet, är svensk medborgare och icke förvärvat medborgarskap i annan stat samt ej heller blivit förklarad omyndig. Eftersom det är av synnerlig vikt, att anmälan är fullständig, bör särskilda blanketter härför finnas tillgängliga, bland annat hos länsstyrelserna samt hos beskickningar och konsulat i ut-landet. Även om anmälan ej göres på därför avsedd blankett, bör anmälan dock godtagas under förutsättning att den är upprättad i föreskriven ord-ning och innehåller erforderliga uppgifter.

Enär för rätten att göra anmälan förutsättes tidigare mantalsskrivning här i riket, finns möjlighet att kontrollera, huruvida vederbörande vid denna tidpunkt var svensk medborgare eller ej. Den försäkran, som ansökninngen skall innehålla, får därför självständig betydelse allenast beträffande den tid som förflutit därefter, d. v. s. enligt valutredningens förslag längst fem år. Med hänsyn till de regler, som i allmänhet gäller beträffande förvärv av medborgarskap, torde det höra till undantagen att någon förvärvat utländskt medborgarskap under denna tid, i varje fall om man bortser från kvinnor som efter ingånget äktenskap tagit hemvist i mannens hemland. Riskerna för att felaktiga uppgifter skulle komma att lämnas torde därför vara mycket ringa. Det må i detta sammanhang erinras därom, att en i utlandet boosatt svensk medborgare, som förvärvat utländskt medborgarskap, enligt för-slaget skulle vara utesluten från att delta i svenska val, även om han be-hållit sitt svenska medborgarskap — en bestämmelse, som ansetts mottive-rad av bland annat svårigheten att utan närmare undersökning avgöra, vil-

¹ fr 10 kap. 7 § och 13 kap 10 § strafflagen.

ka konsekvenser ett förvärv av utländskt medborgarskap, t. ex. i samband med giftermål, har på det svenska medborgarskapet.

Med hänsyn till den betydelse, som tillmätas den i samband med anmälan avgivna försäkran är det av vikt, att denna icke avgivits alltför lång tid innan röstlängden skall upprättas. Å andra sidan måste beaktas angelägenheten av att de, som önskar begagna sig av den föreslagna rätten att efter anmälan bli upptagna i röstlängden, får tämligen god tid på sig för att iordningställa och expediera sina anmälningar. Anmälan bör dock icke vara upprättad före ingången av det år röstlängden upprättas.

En inkommen anmälan bör utan dröjsmål upptagas till behandling, enär det kan vara erforderligt att infordra kompletterande uppgifter eller att verkställa viss utredning. Något beslut om att vederbörande skall upptagas i röstlängden torde dock icke kunna meddelas förrän i samband med röstlängdens upprättande, eftersom även i detta fall brister i fråga om rösträttsvillkoren i princip torde böra bedömas med utgångspunkt från förhållandena den 10 juni. Står det redan dessförinnan klart, att den grundläggande förutsättningen — mantalsskrivning här i riket under något av de senast förflutna fem åren — icke är uppfylld, bör det dock icke möta något hinder att redan före den 10 juni meddela beslut, att anmälan icke skall föranleda vederbörandes upptagande i röstlängden.

Den som uppfyller de föreskrivna villkoren upptages i röstlängden för det valdistrikt, där den fastighet är eller varit belägen, å vilken han senast varit mantalsskriven. Eftersom röstlängd för andrakammarval samt röstlängd för kommunalval upprättas som en gemensam handling skall för den, som upptages i längden på grund av gjord anmälan, särskilt antecknas att rösträtten avser allenast val till riksdagens andra kammare. För den, som först under det kalenderår då anmälan göres uppnått eller uppnår en ålder av tjuguet år, skall i längden anmärkas, att rösträtt icke tillkommer honom förrän efter utgången av löpande kalenderår.

Är anmälan icke gjord i föreskriven ordning eller brister den som gjort anmälan i något rösträttsvillkor, vare sig ett allmänt sådant villkor eller ett som särskilt kan vara uppställt beträffande utlandssvenskarna, skall han icke på grund av anmälan upptagas i röstlängden. Beslut härom bör tecknas på anmälan och underrättelse om beslutet omedelbart tillställas anmälarerna. Denne bör ha rätt att hos valnämnden eller magistraten framställa anmärkning mot beslutet i samma ordning, som gäller anmärkningar mot röstlängden i övrigt.

Har en utlandssvensk efter anmälan i vederbörlig ordning upptagits i röstlängden och däri antecknats som röstberättigad, skall han liksom övriga i röstlängden som röstberättigade vid valet upptagna personer genom valnämndens eller magistratens försorg tillställas röstkort på sätt i 55 a § lagen om val till riksdagen sägs. Utlandssvensk, som vid tiden för valet vistas utom riket, kan ha intresse av att röstkort expedieras till honom redan

innan den allmänna utsändningen härav äger rum. För att så skall ske erfordras enligt bestämmelserna i sagda lagrum att särskild framställning härom gjorts. Hinder synes emellertid icke föreligga att sådan framställning redan göres i anmälan om att upptagas i röstlängd.

För genomförande av utredningens förslag erfordras ändringar i 38, 39 och 42 §§ lagen om val till riksdagen. Därutöver erfordras ändringar i röstlängdskungörelsen.

Valutredningen föreslår att de berörda ändringarna får träda i kraft den 1 januari 1964. Härigenom skulle den föreslagna ordningen med möjlighet för utlandssvenskar att delta i andrakammarval bli tillämplig redan vid 1964 års val av angivet slag.

Reservationer

Reservation av herrar Braconier och Brolin

Enligt nuvarande bestämmelser har vissa mindre grupper av utlandssvenskar möjlighet att mantalsskrivas i Sverige och får därmed rätt att deltaga i svenska val. Detta gäller diplomater, sjömän, präster och missionärer med familjer.

En mycket lång frånvaro från Sverige har för dessa medborgare inte ansetts diskvalificerande med avseende på rösträtt. Det kan då inte vara rimligt att utestänga övriga utlandssvenskar från att rösta. Många av dem arbetar i svenska företag och främjar direkt svenska intressen. Inte sällan händer det att svenskar vistats en stor del av sitt liv utomlands, utan att därför förlora kontakten med Sverige. Åtskilliga har efter decenniers arbete i utlandet återvänt till Sverige. Det starka intresse, som tusentals utlandssvenskar visat för att få rösta i Sverige, är ett vittnesbörd bland andra om deras anknytning till det egna landet. Denna aktivitet har konstaterats hos medborgare som varit borta både längre och kortare tid från Sverige. De kunskaper en utlandssvensk kan ha om förhållandena i hemlandet är inte sällan betydande, varom bl. a. vittnar att många till Sverige hemvändande svenskar — även om de varit utomlands i decennier — här fått ansvarsfulla uppdrag och befattningar, som förutsätter grundliga insikter om det svenska samhället.

Tidigare kunde det understundom bjuda på svårigheter utomlands att följa händelseutvecklingen i Sverige. Våra dagars masskommunikationsmedel ger nu helt andra möjligheter att kontinuerligt informera sig om Sverige. Då i själva medborgarskapet numera föreligger den avgörande grunden till rösträtt för hemmasvenskarna är det orimligt att medborgare på grund av bosättningen skall sakna möjlighet att rösta. Det är inte heller demokratiskt tilltalande att utlandssvenskar skall sakna möjligheter att påverka sammansättningen av den riksdag, som tillsammans med regeringen kan besluta i frågor som har avseende på utlandssvenskarnas rättigheter och skyldigheter, de må gälla socialkonventioner, pensionering eller annat. Den nu rådande ordningen framstår för utlandssvensken som en underskattning av hans värde som medborgare. Det framstår också som godtyckligt och för många rent av förödmjukande att inte kunna få utöva den fundamentala medborgerliga rättighet som rösträtten utgör. För de många som

tjänar sitt fosterland utanför dess gränser ter det sig inte sällan som ett slags bestraffning att vara berövade möjligheterna att rösta vid val i hemlandet.

Vi förordar en sådan lösning, att envar svensk medborgare, bosatt i utlandet, som någon gång har varit mantalsskriven i Sverige, skall, oavsett vilken tid som gått sedan mantalsskrivningen, kunna genom i betänkandet föreslaget registreringsförfarande få rösträtt vid andrakammarval.

Reservation av herr Moberg

Som framgår av utredningens redovisning har under drygt 30 år olika reformkrav framförts för att ge rösträtt åt de svenska medborgare, som är bosatta utomlands. Sådana förslag har dock hittills alltid avvisats av riksdagen, som därvid dels hänvisat till praktiska svårigheter och dels framhållit att nära kontakt med svenskt samhällsliv bör vara en förutsättning för rösträtt vid svenska val.

Innan denna fråga hänsköts till 1955 års valutredning hade den senast behandlats av 1954 års riksdag. Även då avslogs emellertid motioner med i stort sett samma motivering som tidigare. De reservanter, som understödde motionerna, framförde följande uppslag till frågans lösning: »Det av motionärerna antydda alternativet att tillåta den, som utflyttar från Sverige, att på begäran kvarstå i en särskilt upprättad bilaga till mantalslängden synes förtjänt att övervägas. Eftersom den som en längre tid är bosatt i utlandet uppenbarligen lätt förlorar den närmare kontakten med svenskt samhällsliv, kan det ifrågasättas att låta registreringen omfatta endast sådana personer, som icke alltför lång tid varit bosatta utomlands, samt jämväl vara beroende av vederbörandes fortlöpande initiativ, t. ex. skriftlig anmälan varje år.»

Om man undantar möjligheter till fortlöpande anmälan kommer det av valutredningen framlagda förslaget att i stort sett ge samma resultat och avgränsning som vad ovannämnda reservanter tydligen tänkt sig. Jag är också medveten om att ett genomförande av utredningens förslag kommer att ge våra utlandssvenskar bättre möjligheter att rösta än vad motsvarande medborgare som regel har i andra länder.

Trots detta anser jag att utredningen inte i tillräckligt hög grad dragit konsekvenserna av att bl. a. handelsutvecklingen kommer att medföra att i framtiden ett mycket större antal svenska medborgare kommer att arbeta och bo i andra länder. I de flesta fall kommer denna utlandsvistelse att avse en begränsad tidsperiod, som dock — planerad eller förlängd — kan bli längre än de fem år, efter vilka rösträtten upphör enligt utredningens förslag.

För en svensk medborgare, som arbetar och bor utomlands något längre än ovannämnda femårsperiod men som tänker återvända till Sverige och

därför ej söker medborgarskap i vistelselandet, kommer ett dylikt ovillkorligt avbrott i rösträtten att framstå som både oförståeligt och orättvist. Detta blir i hög grad fallet om han strax efter tidsfristens utgång återvänder till hemlandet, t. ex. vid årsskiftet före ett andrakammarval. Då uppstår den egendomliga situationen att han under sin utlandsvistelse haft rösträtt men blir berövad den, då han återigen bosatt sig i Sverige. Jag anser därför att en uppmjukning av femårsregeln bör ske på så sätt att den kompletteras med en bestämmelse att ny femårsperiod får räknas från det år, då vederbörande efter anmälan senast blev upptagen i röstlängden.

Enligt min åsikt borde det också närmare utredas om icke den möjlighet, som nu föreligger för diplomater, sjömän samt missionärer och präster att trots utlandsvistelse vara folkbokförda här i riket, borde utsträckas till att omfatta även vissa andra utomlands boende svenska medborgare. Nu gällande bestämmelser i detta avseende härleder sig från 1894 års mantalsskrivningsförordning och är således skrivna med tanke på de förhållanden, som rådde förra århundradet. I dag är det inte bara diplomater, präster, missionärer och sjömän, som för längre eller kortare tid vistas utomlands. Man behöver bara nämna tjänstemännen i internationella organisationer, tidningarnas utlandskorrespondenter, representanter för svenska företag o. d. för att motivera att en »modernisering» av de nu gällande bestämmelserna skulle vara i hög grad önskvärd. Då emellertid ett inordnande i folkbokföringssystemet av vissa grupper utlandssvenskar kommer att få konsekvenser även på vissa andra områden bör en utredning i detta syfte lämpligen anförtros åt den nu verksamma uppborädsorganisationskommittén.

BILAGA

Antalet svenska medborgare i utlandet

Av Utlandssvenskarnas förening, Stockholm, i mars 1962 sammanställda uppgifter å antalet svenska medborgare, som är mera stadigvarande bosatta i utlandet. Personer, som vistas i utlandet mera tillfälligt (upp till omkring ett år), har normalt icke medräknats.

Uppgifterna, som erhållits från skilda källor, är *ungefärliga*. Siffrorna torde genomgående vara för låga.

På grund av svårigheten att fastställa gränserna för en del nya statsbildningar (främst i Afrika) har i vissa fall statistiken hänförs till tidigare gällande territoriella områden (så t. ex. har Belgiska resp. Franska Kongo använts i tabellen).

Land	Uppgift från år	Antal
Afganistan.....	1961	6
Amerikas Förenta Stater.....		<i>se anm.</i>
Argentina; <i>se anm.</i>		1 200
Australien.....		300
Belgien.....	1961	300
Bolivia.....		30
Brasilien.....	1959	1 000
Bulgarien.....		1
Burma.....	1961	26
Cambodja.....	1961	3
Canada.....		<i>se anm.</i>
Ceylon.....	1961	15
Chile.....		100
Colombia.....	1958	300
Costa Rica.....	1961	3
Cuba.....	1961	22
Cypern.....		—
Danmark.....	1962	<i>se anm.</i>
Dominikanska Republiken.....	1961	5
Ecuador.....	1958	50
Egypten.....	1961	106
Etiopien (med Eritrea).....	1960	457
Filippinerna.....	1961	45
Finland; <i>se anm.</i>	1962	2 000
Formosa.....	1961	8
Frankrike; <i>se anm.</i>	1962	2 300
Algeriet.....	1961	18
Ghana.....		—
Grekland.....	1961	30
Guatemala.....	1961	26
Haiti.....		—
Honduras.....	1961	1

Land	Uppgift från år	Antal
Indien		200
Indonesien	1961	43
Irak	1961	32
Iran	1961	164
Irland		10
Island		30
Israel	1961	132
Italien; se <i>anm.</i>	1960	400
Japan	1962	300
Jemen		5
Jordanien		2
Jugoslavien		4
Kina		—
Kongo, f d Belgiska		150
Kongo, f d Franska		100
Korea	1962	50
Kuwait	1960	12
Libanon	1961	43
Liberia	1962	378
Libyen		2
Liechtenstein	1960	5
Luxemburg	1960	5
Madagaskar		2
Malajiska Förbundet		5
Marocko	1961	88
Mexico	1958	350
Monaco	1960	10
Nederländerna	1958	300
Nederländska Antillerna	1961	2
Nederländska Guyana	1961	1
Nicaragua	1961	1
Nigeria		5
Norge; se <i>anm.</i>	1962	8 000
Nya Zeeland	1960	120
Pakistan	1961	77
Panam-á	1958	10
Paraguay		20
Peru	1961	190
Polen		10
Portugal		75
Angola	1961	10
Puerto Rico	1961	15
Rumänien	1962	2
Salvador	1961	11
Saudi-Arabien		5
Schweiz		500
Somalirepubliken	1962	1
Spanien		400
Storbritannien och Nordirland; se <i>anm.</i>	1962	1 300
Brittiska Västindien		
Bahamas	1961	5
Barbados	1961	2
Bermudas	1961	2
Britt. Guyana	1961	2
Jamaica	1961	5
Trinidad	1961	6

Land	Uppgift från år	Antal
Brittiska Östafrika (Kenya, Tanganyika och Uganda).....	1961	500
Federationen Rhodesia och Nyasaland.....		100
Hong Kong.....	1961	74
Singapore.....		2
Sydvästafrika.....		6
Sudan.....	1961	4
Republiken Sydafrika.....	1960	250
Syrien.....		2
Thailand.....	1961	109
Tjeckoslovakien.....	1962	3
Tunisien.....	1961	86
Turkiet.....	1961	69
Tyskland		
Väst-Tyskland; se <i>anm.</i>	1962	1 000
Väst-Berlin.....	1961	200
Öst-Berlin.....	1961	11
Öst-Tyskland.....	1961	56
Ungern.....		—
Uruguay.....	1961	70
Venezuela.....	1961	100
Vietnam.....		—
Österrike.....	1962	230

Anmärkningar

Danmark, Finland och Norge. Uppgifter har erhållits genom de svenska församlingarna i resp. huvudstäder. För Danmark har härvid uppgivits, att antalet svenskar enbart i Köpenhamn är omkring 15 000, men att det är ogörligt att ange hur många av dessa som behållit det svenska medborgarskapet.

Amerikas Förenta Stater. Den officiella statistiken från 1950 års folkräkning upptar 324 944 i Sverige födda personer; antalet med behållet svenskt medborgarskap har ej angivits (siffran ur *American-Swedish Handbook*, volume VI, 1961).

Argentina. Siffran är uppskattad.

Canada. Den officiella statistiken från 1951 års folkräkning upptar 98 000 personer »av svenskt ursprung»; antalet med behållet svenskt medborgarskap har ej angivits. I samma statistik angavs att 36 000 personer hade »svenska som modersmål». Under perioden 1951—1960 invandrade till Canada omkring 4 600 svenskar. Därest de kvarstannat i landet, torde i varje fall omkring hälften av dessa ännu vara svenska medborgare, då det normalt tar minst 5 år innan kanadensiskt medborgarskap kan förvärvas.

Frankrike. Exakta siffror kan ej lämnas. Enbart i Paris med omnejd uppskattas antalet svenskar till minst 2 000. För övriga Frankrike föreligger inga uppgifter. Här har räknats med blott 300 personer.

Italien. Uppgifterna är osäkra. Minst 400 svenskar är dock bosatta där, sannolikt är antalet väsentligt större.

Storbritannien och Nordirland. Svenska Handelskammaren i London uppger att tillförlitliga uppgifter ej finns tillgängliga. Svenska kyrkan i London räknar dock med omkring 1 100 svenskar i London med omnejd samt med ytterligare ett par hundra i Storbritannien i övrigt.

Väst-Tyskland (utom Väst-Berlin). Ogörligt att erhålla uppgifter. Minst 1 000 svenska medborgare torde dock vara bosatta i Väst-Tyskland. För Väst-Berlin är uppgiften tämligen riktig.

NORDISK UDREDNINGSSERIE (NU) 1962

1. Helsetjeneste for søfarende.
2. Nordiskt samarbete inom radio och television.
3. Vattenkraften i Torne och Kalix älvar.

STATENS

OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1962

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen)

Justitiedepartementet

Atomansvarighet II. [14]
Utländssvenskars deltagande i allmänna val. [19]

Utrikesdepartementet

Aspekter på utvecklingsbiståndet. [12]

Försvarsdepartementet

Totalförsvarets personalfrågor. [3]

Socialdepartementet

Skogstillgångarna i Jämtlands län. [1]
Arbetsvidsförkortningens omfattning och utläggning.
[17]

Kommunikationsdepartementet

Statsbidrag till enskild väghållning, m. m. [6]

Finansdepartementet

Finansplan för budgetåret 1962/63 samt Preliminär
nationalbudget för år 1962. [8]
Städernas särskilda rättigheter och skyldigheter i
förhållande till staten. [9]
1959 års långtidsutredning. 1. Svensk ekonomi 1960
—1965. [10] 2. Svensk ekonomi 1960—1965. Bilagor
1—5. [11]
Skärpta regler för rusdrycksinköp. [13]
Automatisk databehandling inom folkbokförings-
och uppbördsväsendet. Del II. [18]

Ecklesiastikdepartementet

Vidgad vuxenutbildning på gymnasietadlet. [5]
Korrespondensundervisningen inom skolväsendet.
[16]

Jordbruksdepartementet

Yrkesutbildningen på trädgårdsområdet. [2]

Handelsdepartementet

Den allmänna näringslagstiftningen. [15]

Inrikesdepartementet

Arbetsuppgifter och utbildning för viss sjukvårds-
personal. [4]
Kommunal beredskap. [7]